

אמרי נעם

צוף קב"ש אקדמינעם
מתוק בלג'ש וברפא לעצם.
(מס' ז' כ"ד)

והמה מאמרים הנאמרים כפי עם הקראים זקני ארץ חצי
האי קרים, בלשון טטארית וטורקית. ה'ע'קו לעברי וסדרו
עפ"י אלפ"א בית"א יותר טחש מאות.

מאת הר' מבני מקרא

שמואל בכ"מ שמריה ז"ל פיגוט.

נסק לספריה האלקטרונית של

WWW.KARAIM.NET

3315 שנים לאחר יציאת מצרים

הקדמה.

קורא משביל על דבר טוב! על אדות המאמרים האלה המקדרים פה לפניך אשר קראתים בשם „אמרי נעם“ לא דברתי דבר בפתיחת הספר, מפני כי לא היה בדעתי אז לבוא במשעול צר כזה, להעתיק פתנמי המון העם האלה, הנשאים בפיהם תמיד תוך כדי דבור למשל ולדמיון. והמה ביחוד מוקני עם הקראים דוקא יושבי חצי האי קרים מימים קדמונים; כי לכל עם ועם יש מאמרים ומשלים ממשלים שונים. ואלה לעמנו הקמן והדל בשבטי ישראל, והמעט מן המעט מכל העמים. וכפי מעוטנו ודלותנו, אוכל לומר שאנחנו עשירים במשלי עם כאלה אשר סדרתי פה לפניך. ובלי ספק עוד ועוד נשארו רבים אשר לא נודעו לי, ומאלה אשר קבצתים בזה תוכל לשפוט על מוסר עם הקראים ועל טבעם וחייהם במושבותם ותולדותם, במשך זמן רב אשר ישבו על אדמת חצי האי קרים. כי המאמרים האלה כראי מוצק המה לנו, לראות מהם תמונות הדרורות הישנים, חיי רוחם, וסעפי מחשבותם.

אמנם בימים האלה הם נשכחים מפנינו ומפי זרענו מעט מעט, מפני כי בנינו ובנותינו עתה חצי מדברים טורקית וחצי מדברים רוססית; ולא יארכו הימים כי לשון רוססית תירש מקום הטורקית, והיא תשכח מפי זרענו לדור יבוא לנמרי, ועמה ישכחו כמו כן כל הפתנמים האלה בלי ספק. לכן אמרתי לתת להם מקום בליטראטור העברית, לזכר אבותינו הזקנים אשר המציאום עפ"י הבחינה והנסיון בימי חיהם כנזכר למעלה*).

* ופה מקום אהי להטיף מעט מלין על אדות לשון עם העברים, שהיתה היא למלה ולשאלה קשה בימינו אלה בין המשכילים בעם, ועליה באו מאמרים

ומה שאמרתי על פעלתי זאת משעול צד, הוא באמת
צד ומצוק למעתיק דברים כאלה, וקשה עד מאד אשר גדר
מזה וגדר מזה.

שונים בכתבי העתים העבריים מאת חכמים אחרים לפי השקפותיהם, ולפי נטיות
למוריהם והרגלם מנער ומילדות. וכל א' מתקשה בראותו כי עם ישראל לפי
מעמד הזמן הזה ולפי רוח העת יצטרך ללמוד ג' שפות בהכרח, אם ירצה להיות
נוח לבריות זנות אל ה'. א' חובה עליו לדעת לשון עברית, היא לשון התורה
והנביאים, כי קרושה היא לכל אשר בשם ישראל יכנה, וקודם במעלה היא לו
מישאר הלשונות (ואף שעתה היה העקר לטפל). שניה לה: היא הוארגון המורגלת
בפי כל ההמון הגדול יושבי ארץ רוסיא יר"ה, ירושת ורורת עולם היא מאכות
לבנים אשר ידברו בה איש אל רעהו אכות לבנים, ובנים לאכותם, והיא היא
השפה אשר ישמע התינוק מפי אמו, בעורו יונק חלב שריה. והג' היא אחרונה
אחרונה חביבה, היא שפת ארץ מולדת שפת רוסיא, והיא נולדה זה מקרוב
מפני התקרבות העמים זה לזה, ומפני הקולטורא ההולכת לפנים קרימה באורה
הגדול והבהיר. משאו ומתנו של האדם בארץ מולדתנו רוסיא, חיוו הזמנים,
וכל משאת נפשו, רק אך תלויה בה בימינו אלה, ובלתה אין לצאת ולכוא בי
אם לשבת דומם כלי רגש החיים. וע"כ היתה גם היא לחובה עליו ללמדה
ולדעתה, כרי להמנות בין החיים.

אמנם ללמוד ג' שפות ביהר באמת קשה הוא על האדם. תחת כבוד מיא
כזה, מיא לעיפה, איננו רובין שום אחד מעמי העולם, מלבד עם ישראל.
לכן יצאו הסופרים המשכילים להראות אל העם איך להתנהג, ולצאת ירי חובתם
בוה. זה יועין לתפוש את לשון העברית עקר ולעשותה לשון מרברת ויהיה בפי
העם במקום הוארגאן. וזה מרחיק את העצה הזאת ואומר: כי היא מן הנמנע,
כי לא תהיה המתה עוד אחרי נפלה. ונותן עצה להלויך בדרך דאבות כמקדם
להגדיל ולהפדית את הוארגאן שלא תשכח מפי זרענו ומפי זרע זרענו עד עולם.
ובין בה ובה לשון ארץ מולדת -- לשון רוססיא -- הולכת ומתפשטת בין העם,
וב"ש בין הנאורים והמשכילים מיום אל יום. ודור החרש הקם עתה תחת אבותם
אינם יודעים לא את העברית, ולא את הוארגאן. המה לוטרים לבר רוססית.
בלי ספק ברור כזה לא יהיה עוד בקרב לבם רוח היהדות כלל וכלל. והוה צעד
גדול להחבולל בעמים. ועוד רורות שנים שלשה אשר יקוכו אחריהם לא יבירר
את מקורם בי מבני ישראל המה, ויתערבו בגוים זיבואו בקרבם ולא יודע
בי באו אל קרבנה.

הנה והחלה הזאת בעצמה פשתה בקרבנו אנחנו בני סקרא עם קטן מתי
מספר. בסקים הוארגאן של אחינו הרבנים היתה בנו שפה מרברת לשון מטרת
וטורקית, וגם אין יודע מאיזה זמן התחילו הקראים לרבר בשפה זו ומאין היא.

גדר מזה: הוא, ציור הרעיונים הנשגבים הנכלל בקצור מופלג בשלשת או חמשת דברים אשר טבע הלשון של המאמרים

למו? (יהיה איך שיהיה, בי אין לי בזה עסק לחקור על זמנה ועל מקורה מאיזה זמן היא לנו? וממי היא לנו? וגם אין זה מכוונתי) רק יודע אני כי ירשה היא לנו מימים קדומים, כמו הזארגאן לאחינו הרבנים אזרחי ארץ רוסיא, ועוד מעט כימי מלך אחד ונשכחה היא ממנו, ונכרתה מפינו כליל יחלוף. וכל התמורה הזאת באתנו במשך חמישים שנה, חיש מהר לרגלי הקולטורה האמורה למעלה, ועד אחרית המאה העשרים הזאת לספירת הנוצרים, בלי ספק לא ימצא בקרבנו בין אזרחי מלכות רוסיא יד'ה יודע ומבין טטרית וטורקית כלל וכלל.

תמורה בואת במשך זמן קצר כזה אי אפשר להיות באחינו הרבנים לשכות את הזארגאן שלהם ולדבר רוססית, מפני בי עם רב וגדול המה (כן ירבה וכן יפרוץ) ועוד רבים ועצומים יש בקרבם, המתהלכים לאט לאט, בלי תמדה, ובלי אהבה ורצון, כי אם באנס והכרת לדות הזמן החדש. לכן, לפי דעתי הקצרה והבנת הקלושה, לא יועיל למו בזה כל עצה וכל חושיה. ולא יתכן להראות אל העם באיזה דרך ישים פעמיו בתהלוכות הלשון, למען תהיה הלשון ההיא לשיחת פיהם; זה יראה להם הזמן ומשך העת, כי לא תדע מה ילד יום? לפי דעתי, הלשון והדבור בפי העמים תולדות הזמן המה, ככל אשר יגזור הוא עליהם כן ידברו, המורה בזה והמלמד להועיל, דק הזמן הוא, אם יביא לירם הזמן לדבר רוססית בה ידברו, ואם טורקית בה ידברו, ואם אשכנזית בה ידברו, ומי יאמר אל העם מה תעשה ומה הדבר?

ידבר העם איך שירכר בהוראת הזמן להם באיזה לשון שיצטרך לה, מזה אין לנו כל נזק, אך אנתנו אוהבי ויודעי שפת עבר הקדושה לנו, לא נעזבה למען היהדות. ולשם תורתנו ודתנו הקדושה, תהי מחובתנו להגדילה ולהתפאר בה, כי היא חיינו ברוחנית, והלעיז איזה שתהיה היא חיינו הומנים. ואולם לעשות את לשון הקדש לשפה חיה במעמדנו זה בין עמים אחרים לפי יריעותי כמעט מן הנמנע היא, אך להגדילה ולפארה בכתיבת ספרים טובים ומועילים, ולהוליד ליטראטורה חדשה מן האפשר הוא. וזאת תהי תעורתנו ומטרתנו לשנות באהבתה כל ימי חיינו, ללמוד וללמדה ולעשותה הישוקה ואהובה לבנינו, כאשר שנו אכותינו זה אלף שנה כתוך עמים שונים. ואם דצונכ למעט את לשון העברית בין הקולוניסטים הנכרים בא"י זאת מן האפשר הקרוב להיות, מפני כי הם לכרד ישכנו שמה על ארצם ודבר אין להם ברבר יום ביומו עם עמים אחרים כמותרי ארצות אחרות. זאת היא מה עראיתי להעיר בענין זה לפי קט שכלי, והזמן יראנו דבר כי יקום מן הסופרים היועצים ההם, ואין חכם רואה את הגולד מה שעתידי לבא באחרית הימים, ואולי יבוא יום ותהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחרים, לא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה.

ההם יחייבם להשיגם במובנם האמתי, ואולם אם תריק אותם
מכלי אל כלי בהעתקה לאיזה לשון שיהיה, מפסידים המאמרים
את מכוונם וגם את נעימותם. וזה היה כבר עלי, ועליהם
עמלתי הרבה. יגעתו ולא מצאתי אל תאמין בו אמרו חז"ל;
עפ"י מאמרם זה, אל אהיה כמתהלל לפניך, אם אומר כי יצאתי
בוה ידי חיבתי. ובקצתם תרגום שלי יפה ונעים יותר מן
המתרגם. הנה המאמרים מסדרים לפניך בסדר אלפ"א בית"א
בהוצאת האקאדמיה הפטרבורגית הנקרא מְנוּמָא* (ר"ל „המקבץ“.

ואני הצ' בעמי והרל באלפי בראותי את הכורת הזמן אשר אמרתי למעלה,
קנא קנאתי קנאה ששת אבותינו ותכונת נפשם, ויצאתי להזכיר את הנשכחות
בתתי תחיה אל הפתגמים. הנשאים בפי עמנו בתרגמי אתם משורקית לעברית,
ברעתי כי העברית לא תשכח מפינו כליל, כמו השטרית והטורקית. ואף רור א'
ישליכו אחרי גום ולא ילמרוה, הרור הבא אחריו ישובו ויתקרו אחריה וילמדוה.
ובכן, אף בתרגום תופיע מתוך המאמרים תכונת נפש אבותינו וישובי חצי האי
קרים, ויצהירו סבין שורותם מוסרם הטוב, וררכי חייהם והשקפותיהם על העולם.
כל אלה יראו אל הדורות הבאים לימים יבואו כמו עין בעין, כאשר אמרתי
בנוף ההקדמה.

* ואלה רברי הפרופיססור ראדלוב בהקדמתו להמקבץ הנזכר כמד 17
בהעזקה מרוססת לעברית: בסוף המאה הי"ז, עד חצי המאה הי"ח (למספר
הנוצרים), בעת אשר עם הקראים עוד לא ימו ממת פניהם לקראת הצוויליוציא
הרוססית, נולד להם מהשפעת חכמי הטטארים ליטראטורא קרימית ביחוד, אשר
הוצאותיה הראשיות הן מפרי המקבצים בליטראטורא ההמונית. המקבצים האלה
הנקראים בשם „מְנוּמָא“, כתובים המה בכתב יד הקראים (הדומה לכתב רש"י),
יהמה כוללים בתוכם: ספורים יחר עם שירים המשלבים להם בהמשכב במקומות
בתוך הספורים. והם רבם באו להם מתוך ספרי הטורקים, והגדות, אגדות לעם
הקראים ביחוד, רברי שעשועים, רברי בריחות, חירות, פתגמים, ושירים. עד
חצי המאה הי"ח המקבצים האלה היו במספר רב בירי הקראים, וכמעט בכל בית
ובית נמצאו מהם, ובחשק רב ובכל מארם העתיקים להם ויקראו כהם בכל
משפחות בתי אבותם למקרא שעשועים. אבל כעת עתה חסר מספרם נאד, אין
מבקש, ואין כותב ואין קורא בהם. רק איזה זקני הקראים קוראים בהם זעיר
שם זעיר שם, ובני הנעורים ילדיו הרור החרש הזה מביטים עליהם בעין הקנאה
ועיינים אותם. והמה בשבע רצין מסתקים רק כמקרא ספרי לשון רוסיא. עכ"ל
הפרופיססור הג'ל.

טיים ואמתים כל דבריו אין בהם נפתל ועקש. ואין חשש אם היתה

אשר עליו דברתי בפתחתו בראש כפרי זה (ראה שמה). שים עיניך לדוגמא בספר ההוא, ועל העתקתי, זה לעטת זה ותבין אחרית דבר ותכליתו, עפ"י דבר שלמה המלך החכם שאמר טוב אחרית דבר מראשיתו, ע"כ בחרתי באלה באחרית ספרי. דבר דבור" להיות אחריתו טוב מראשיתו, צוף דבש אמרי-נעם, ואם בקצתם לא קלעתי אל השערה ואחטיא את המטרה, סלחו נא לי, כי גם לי עיני בשר וכראות כל אדם אראה, ואין בעולם בשר ודם שלם בפעלותיו מכל צד.

וגרד מזה: היא ההעתקה בעצמה בלתי אפשר להיות מלה במלה, כי אם תהי כן, אזי מלבד שתשחת כל הכונה המסתרת תחת המאמרים היפים והקצרים, עוד יביא זה כי מההעתקה היא לא יובן דבר כלל וכלל. לכן במקום שהיה מן האפשר לשמור את המלות שמרתין כהיותן, כלשון המאמרים בטמארית וטורקית, ובמקומות עשיתי העתקה חפשית ואוסף מלות על המאמר ההוא, כדי לשמור את טעם המאמר אשר הוא העקר. והכלל במקומות שהיה מן האפשר הסברתי גם אל המלות, לבלתי התרחק מטעם המלות של הפתגמים. ער"מ באות ה' תרגמתי ככה: התופש דבש בידו ילוק את אצבעו". לפי שמוש לשון העברית היה נאות לומר: הטובל אצבעו בדבש, ילק אתה עד ייבש. כי לשון תפישה איננה נאותה כל כך על הרבש, כלשון מבילה, עכ"ז

כשתבחת לשון טורקית והליטראטורא הנ"ל טפינו ומפי זרענו, אבל לראבון נפשנו עמקן יתר נכרת מכנו לכוד לשוננו הקדושה, ולטורדי ספרי הקדש גם המה כוזב נחשבו לנו בימינו אלה, ולימים אשר יבואו אין יודע מה יהיה גורלנו? זאת לנו ימים יודיעו.

ואני אעיר פה אזני הקוראים, כי בליטראטורא הנ"ל השתמשו בעת ההיא הטון עם הקראים לבר, טפינו כי נקל היה להם לרבין את הלשון הסדברת בפיהם, אמנם משכילי עם ומכינו מדע עשו חיל בלשון עברית וישתמשו בספרותה בכל חשק לבם. ואזת וכופת לדברוי אלה הם חבורי המשכילים, ושיריודם הנפלאים אשר קצתם נרפסו בחלק הברכות בסרורים שלנו. ורגים עוד בכ"י אשר לא נרפסו עד הנה, ואיזה מהם נמצאו אתי בכ"י יפים ונעימים במליצותם הנשגבות. וכן הקינות אשר הובאו בס' אבני זכרון לזכר אב"ן רש"ף תעדידנה לדברי אלה.

הסברתי בזה לשמור את מלות המאמר בעצם לשון טורקית, ותרגמתי כמשמעו, מפני טעם המאמר, המורה שכל אדם עושה את מעשיו בידיו, ותופש את כל הרברים במלאכת ידיו, וכן עישה ונהנה מהם, כי אין אדם אשר יקח בידיו דבר מה ולא יחנה ממנו כל שהוא, בין שתהי לו זכות ליהנות ממנו בין שלא תהי לו זכות, הוא נהנה ממנו אחר שבא לידו, והוה טעם המאמר ותכליתו, ואם תרגמתי הטובל אצבעו כפי שמוש לשון עברית, אזי שחתי את טעמו מכל וכל, ורבים בכמו זאת תמצא בהם.

מלבד אלה אני עשיתי כלם בחרוזים (מלבד יוצאים אחרים מהכלל) אשר אינם כן בלשונם העקרי בטורקית; וזה ג"כ לא היה נקל עליו, ובחרוזים הם עילים יפים ונעימים לאזן, וזה עשיתי בעצת תלמידי משה הבחור בכ"ר שמואל יצ"ו ציון, אשר בראותו שאני מעתיקם ללשיננו העברית יעצני להעתיקם בחרוזים, וכן עשיתים עפ"י עצתו ומבוקשו. שמחתי על עצתי זאת, בראותי כי בחרוזים הם עילים יפים וטובים.

ובסוף אודיעך קירא נכבד גם זה: כי מאמרים רבים היו רק בדלת אחת, ואני עשיתי לכלם ג"כ סוגרים, כי בלתם אין להם טעם בלשיננו, כי נשארים רק בנושא אחד בלתי נשוא המאמר. ואלה יובנו אל השומע לשין המאמרים בלשונם העקרית ד"ל טטארית וטורקית, אם ישנם זה כנגד זה. ורק חמשה מהם עזבתי כתכונתם בלי סוגר לדוגמא, למען תראה בעיניך כי אין להם טעם ויופי בלתי הסוגר הבא בחרוז עזר כנגדם, ואלה הם: שנים באות א' (1) אומרים: יש גדול מן הגמל השנהב. (2) אין לשנוא את האויב. באות ה' אחד, והוא: הסוס לרוכב והחרב לחוגר, ובאות ל' אחד, והיא: לא יבא נזק מרע, ובאות מ' אחד, והוא: מאכל אויל לקרב חכם, וכאלה היו רבים מאד אשר נתתי להם סוגרים מקבילים בטוב טעם ודעת, למען הטעימם אל הקורא המבין. ובוה אפקידך לשלום ואפרד טאת פניך לשלום.

אני המחבר.

אות א'.

- 1 אם ישָׁכַב הַסּוּם בְּכֹאֵב, יָגִיל עָלָיו הַזָּאֵב.
- 2 אם תִּשְׁלַם מוֹכָה עַל מוֹכָה בְּמִישׁוֹר,
אִז לֹא תִגִּיעַ הַפְּסִיךְ עַל צוּאֵר הַשּׁוֹר.
- 3 אם תִּחְבֹּק, יִפֹּת תֵּאָר תִּחְבֹּק, וְאַחֲרֶיךָ לֹא תִשָּׂאֵר רִיק.
- 4 אם הִתְאוּנָן תִּתְאוּנָן, עַל גּוֹרְלֶךָ הִתְאוּנָן.
- 5 אם תִּתְלַה, בְּעֵנָה נְבוּהַ הִתְלַה.
- 6 אם תִּכְבֹּד מִן הַסּוּם לְמִשׁוֹךְ בְּעֵנָה,
תִּאָסֵר עִמּוֹ יַחְדָּיו וְתִסַּע בְּעֵגְלָא.
- 7 אם לֹא יִשָּׂא הַכָּלֵב אֶת זַנְבוֹ לְמַעַלָּה,
מִי יִשָּׂאָהוּ לְכָבוֹד לֹז וּלְמַעַלָּה.
- 8 אם יִרְצֶה הַזָּאֵב לֶאֱכֹל אֶת בְּנוֹ,
יִמְבִּיעֵוּ בְּטִיט, אַחַר יֹאכַל אֶת בֵּר בְּטָנוֹ.
- 9 אם יֵשׁ לֶךָ דְּבִשׁ קָרָא הַיָּדָד, הַדְּבוּרִים תְּבוֹאֲנָה מִבְּנֵיךָ.
- 10 אם חָיֵב אֶתָּה לְמִי שְׂיִהְיָה, שְׁלַח נְשִׂיךָ וְהַנְּצִל וְחַיָּה.
- 11 אם אֶתָּה צָרָה תִמְצָא, הִתְיַעַץ בְּבַעַל עֵצָה.
- 12 אם אֵין פְּרָאֵשׁ עֵינִים, תִּסְפַּלְנָה הַטָּרַח רַגְלִים.
- 13 אם תִּתֵּן (וּסְתַנָּה) תִּקָּח, וְאִם לֹא תִתֵּן מִה־תִּקָּח ?
- 14 אם תִּתְרוּעַע בְּאִישׁ עִמּוֹ, הִתְרוּעַע גַּם בְּמוֹמוֹ.
- 15 אם תִּאָמֵר לְאֹוִיל שְׁטוּתוֹ, יוֹסִיף סְכָלוֹתוֹ.

- (16) אִם יִרְעַב הַגָּמֵל לְמִסְפּוֹא, יִגְבִּיחַ צְוָארוֹ אִיפּוֹא .
- (17) אִם תִּמְסַקַּל בְּאֶבֶן אֶת פֶּל הַפְּלָבִים ,
מַחִיר הָאֶבֶן יַעֲלֶה לְאַלְהֵי זְהוּבִים .
- (18) אִם לֹא תִרְחַף הָרוּחַ , לֹא יִנּוּעוּ הַעֲלִים לְכָל רוּחַ .
- (19) אִם לֹא יִשְׂוֶה זְמַן אֶל זְמַן בְּשׂוּהַ ,
הַבּוֹן אֶתָּה אֶל הַזְּמַן וְהַשְּׂתוּהַ .
- (20) אִם יֵשׁ חֲמִס חֲחוּמִס בְּרַהֲבַ , לָעֲנֹ יֵשׁ אֶלְהֵיוֹ .
- (21) אִם יִצְטַרְךָ הָעֵשִׂיר מִיְקוּד אִישׁ לַחַתוֹת ,
יָד הָעֲנִי יַעֲשֶׂה־לּוֹ חֶרֶשׁ בְּמִקּוֹם מַחַתוֹת .
- (22) אִם אוֹיְבֶךָ יִסְקַלְךָ בְּאֶבֶן וַיִּלְחֶם , אֶתָּה סִקַּל תִּמְסַקְלֵנוּ בְּלֶחֶם
- (23) אִם יִשְׂרַף בֵּית דּוֹבֵר שְׂקֵר , אֵל תִּאֲמִין בְּלִי חֶקֶר .
- (24) אִם יִפּוֹל הַנוֹפֵל מִבְּלִי סָעֵד , עוֹד יִשְׂאוּ עָלָיו צָעֵד .
- (25) אִם יַחֲמִין בְּיוֹתֵר הַחֲמִין , יָבִיא נֹזֵק לְכָלְיוֹ בְּאֲמִין .
- (26) אִם פִּי הַחַתּוּל לֹא יִגִּיעַ לְבָשָׂר , יֵאמֶר עָלָיו טַעֲמוֹ סָר .
- (27) אִם פִּי רַבִּים כְּאֶחָד הֵיחַ , פֶּה אֶחָד כְּלֹא הֵיחַ .
- (28) אִם תִּמְצֵא עֵצִים בַּת הַיַּעֲנָה ,
רֵאשׁוֹן תִּמְדַּנָּה , וְאַחַר תִּבְלַעְנָה .
- (29) אִם בְּמִכְחָר וְמוֹזֵב תִּתֵּן כֶּסֶף , תִּעֲנוּגַ עַל תִּעֲנוּגַ תּוֹסֵף .
- (30) אִם תִּגְזוֹר דָּבָר לָעֵצַל , יִסְרַף מוֹסֵר אֵב וְאִם וַיִּתְנַצֵּל .
- (31) אִם יִתְבוֹנֵן עִסְקָה מִן הַשָּׁמַיִם ,
אַפְרִין נִמְטִיחַ לָהּ , וְאַשְׂרִיחַ פְּעַמִּים .
- (32) אִם עִסְקִיחַ נְבוּכִים מִסִּבּוֹת וּטְעַמִּים ,
לֹא תוֹעִיל הַשְּׂתַדְלוּתָהּ אִף אֶלֶּה פְּעַמִּים .

- (33) אִם אִין לָךְ כֶּסֶף בְּאַמְתַּחַת , מְחִירָךְ קְשִׁיטָה אַחַת .
- (34) אִם יִמְלוֹךְ צוֹעֵנִי עַל עַמּוֹ , יִתְּלֶה בְּרֵאשׁוֹנָה אָבִיו וְאִמּוֹ .
- (35) אִם יִרְצֶה הָרוֹעֶה בְּכָל לֵבּ , יוֹצִיא מִהֶעֱתוּדִים חֶלֶב .
- (36) אִם תִּעְזַק וְהִסְקַל יִצְמַח הַכֶּרֶם ,
וְאִם לֹא , וְהָיָה כְּשֶׁדָּה הַחֶרֶם .
- (37) אִם תִּבְקַשׁ מִהַמְּנַן לְנַן , עַד שְׁלֹשֶׁת יָמִים מָאן יִטְאֵן .
- (38) אִם הַצּוֹעֵנִי אֶחָד , לֹא יִחְשַׁב מִהַחֲצוּפִים ,
כִּי אִם יִכְלַכְלוּהוּ בְּנִפְתַּת צוּפִים .
- (39) אִם תִּמְרַט שְׁעַר אֶחָד מִחֲזוּר ,
קָחָהוּ לְתוֹעֲלֹתָיִךְ וְאֵל תִּחְזוּר .
- (40) אִם תִּקְבוּץ עַל יַד תִּרְבֶּה ,
וְאִם לֹא תִקְבֹּץ יִתְעוּפֶה בְּאַרְבֶּה .
- (41) אִם יִכָּאֵב רֹאשׁ שְׁכִנְךָ , הַשְׁמַר פֶּן תִּחְלָה אֶתָּה אֶת בְּטִנְךָ .
- (42) אִם יִזְקְנוּ הַזְּאֵבִים , יִתְקַלְסוּ לְכַלְבִּים .
- (43) אִם תִּתְחַבֵּר לְרַע , עִם אִישׁ נָדִיב הִתְרוֹעַע .
- (44) אִם יַעֲלֶה דָבָר לְגוֹרְלֶךָ בּוֹא יָבוֹא מִתִּימָן ,
וְאִם לֹא , יֵאבֵד מִיָּדֶךָ אֲפִילוֹ מוֹכֵן כְּמֵן .
- (45) אִם אִישׁ שׁוֹנֵא מֵאִיזָה אוֹפְנִים , הוּא שׁוֹנֵא עַל כָּל פָּנִים .
- (46) אֵל תִּפְצֶה פִּיךָ עַל אָבִי הָעֶבֶד בְּמִדּוֹן ,
אֲנִי אֲפַצֶּה פִּי עַל אָבִיךָ הָאֲדוֹן .
- (47) אֵל תִּתְרוֹמֵם פֶּן יִהְיֶה וְעִסוּךָ , וְאֵל תִּשְׁפִּיל פֶּן יִרְמְסוּךָ .
- (48) אֵל תוֹדִיעַ מִחֲסוּרְךָ לְבָנֵי כְּלִי שֵׁם וְלְכִילִי ,
יֵשׁ אֲדוֹן עוֹלָם נוֹתֵן לָחֵם לְכָל בֶּשֶׂר עַד בְּלִי דִי .

- (49) אַל תִּתְקַע בְּשׁוֹפָר , בְּאֲזַנֵי אִישׁ בְּעַר בְּשׁוֹר פָּר .
- (50) אַל יִתְיַע אָדָם לְשׂוֹא , אִם נָעַר וְאִם שָׁב .
- (51) אַל יֵלֶךְ עֹזֵר לְשׂוֹק עַל יָרֵךְ עַל שׂוֹק ,
וְאֵל יִהְיֶה (חֲלִילָה) בְּלִי עֹזֵר שׂוֹק .
- (52) אַל תַּעֲבִיר לַיִל שְׂמוֹרִים , עַת מוֹעֵד הַנְּעָרִים .
- (53) אַל תִּקְנֶה הוֹן וְנִשְׁר , אֶלֶּא הַצְּלָחָה וְאִשֶּׁר .
- (54) אַל תִּקְנֶה קִנְיָנִים , רַק רַעִים נְאֻמָּנִים .
- (55) אַל תִּרְיַח אֶת הַחֲבֻצֵּלֶת בְּבִקְשֵׁת תְּחִנָּה ,
קַח לָךְ אֲנָדָת שְׂמִשְׁמִיּוֹן תְּמוֹרְתָהּ תְּהִי נָא .
- (56) אַל תַּעֲבוֹר מִנִּשְׁר עַת מַעְלִיו יִרְדְּפוּךָ ,
לָךְ עֲבוֹר בְּמִי שָׁחוּ לוֹ הַמַּיִם יִשְׁטַפוּךָ ,
בְּמַעֲוֵן שׁוֹעֵל לֹא תִשָּׁכַב , לוֹ אֲרִיּוֹת יִמְרְפוּךָ .
- (57) אַל תִּבְטַח נַפְשֶׁךָ בְּהוֹן בְּעֵז דַּוְרָכָת ,
תִּהְרַם גּוֹרְלֶךָ הַמַּעֲרָכָת .
- (58) אַל תִּבְטַח בְּאֵילֶךָ , וְאֵל תִּאֻמֵּן בְּחֵילֶךָ .
- (59) אַל תַּשִּׂים לֵב אֵל לִבְּן הַמְּצַנְפֶּת ,
עוֹן הַבְּהוֹן נִכְתָּם שְׁחֹר בְּזֹפֶת .
- (60) אַל תִּבְיֹט לְלִבְּן מְצַנְפֶּת הַבְּהוֹן ,
הַבְּוֹרִית וְכַבּוּסָה בְּהַלְוֹאת כְּסָף הֵן .
- (61) אַל תִּגְלֶה לְרַעַף מִסְתְּרִיךָ וְרַעֲיָךְ ,
יֵשׁ וַיֵּשׁ רַע גַּם לְרַעַף ,
בְּלִי סַפֵּק יֹאמַר לוֹ צִאתְךָ וּבּוֹאֶךָ .
- (62) אַל תִּאֲבֹד מִעֲבָרְךָ , בְּהִיּוֹת לְאֵל יָרֵךְ .

- 63 אל תקרב אל הקדרות, פן תתלכלך בשחורות,
וְאֵל תֵּשֶׁב עִם מִכָּה שְׁחִין רָע, פֶּן תִּכָּה גַם אֶתָּה בְּמֵאוֹרֶע.
- 64 אל תרדף את הנם מפניך, פן יתגבר עליך.
- 65 אל תדפק על דלתי אחרים,
פֶּן יִדְפְּקוּ עַל דְּלָתְךָ נֹכְרִים וְגֵרִים.
- 66 אל תלין בתך בבית שכנים.
וְאֵל יִלְחֲמוּ לָחֶם הַשּׁוֹק תִּבְנִים.
- 67 אל תהתל לדבר שגא, כי הוא שקר יענה,
אִין חֲשֵׁשׁ אִם אַרְבּוֹת הַתַּנּוֹר עֲקוּמוֹת,
- 68 רק העשן יעלה ישרות תמימות.
אִין לְהַעֲמִיד אֶת הַהוֹלֵךְ לְרוּחוֹ,
- 69 ואשר ימאז לבא אין להבריחו.
אִין לְלַעוֹג לְדָל עַל בְּלוֹתוֹ, מֵהִתְדַע אַחֲרִיתוֹ.
- 70 אין לשנוא את האויב.
אִין לְהַעוֹרֵב לְהִתְחַרֵּוֹת עִם הָאֹז הַמִּפְּנֵק,
- 71 להרחיב צעד פמוהי לצעוד בצעדי ענק.
אִין הַזְּבוּב טָמֵא אָמְרוּ עָלָיו,
- 72 רק יתעיב תשוּקת איש במשקיו ומאכליו.
אִין לְהֶאֱמִין בְּזִכּוֹן, לְמִי רֶשֶׁת יִטְמֵן, וְלִמִּי יֶאֱכִיל מִן.
- 73 אין פקר בלי כלבים, ואין פרים בלי קוצים.
אִין לְבַחֵר בְּאִשָּׁה בְּהִתְיַפּוֹתָהּ בְּקִשּׁוּטֶיהָ בְּאִמָּשׁ,
- 74 ואין לשתות מים בפום נגד ניצוצי שמש.
אִין צְרִידָה נֹפֶת דְּפִשֶׁק וְתִמּוֹרְתוֹ, וְלֹא פָּנֵי הַבּוֹשִׁי וְצוֹרְתוֹ.
- 75

- (78) אין דָּבָר נְעָלָם , מַעֲיָנִי אֵל בְּעוֹלָם .
- (79) אין יְכַלֵּת בְּאֲנוּשׁ לְדַעַת , מַעֲשֵׂה הַמַּעֲרֶכֶת בְּדַעַת .
- (80) אין עֲנִין בְּעוֹלָם , אֲשֶׁר בְּכֶסֶף לֹא יִשְׁלָם .
- (81) אין בְּלִי כֶסֶף בְּשׂוֹק לַעֲבוֹר , וּבְלִי תַכְרִיכִין לְשֹׁכֵב בַּבוֹר .
- (82) אין לְהִשִּׁיב דָּבָר לְבַעֲלָיו , אִם יֹאמֶר לֹא לֹא , זֶה בֵּיתִי פָּנָהוּ אֵל תִּקְרַב אֵלָיו , וְזֶה סוּסֵי רֹד מַעֲלָיו .
- (83) אַף אִם יִזְקִין הַחֲמוֹר , לֹא יוֹשֵׁם לְרֹאשׁ מִשְׁכַּרְת שְׂמֹר .
- (84) מֵאֵ אַף אִם יִזְקִינוּ הַחֲמוֹרִים , לֹא יִשְׁימוֹם לְרֹאשׁ וּלְמוֹרִים .
- (85) אַף יֵאָחַר אֱלֹהִים לְחֵן , לֹא יִקְשֶׁה לְעֲנוֹת וּלְבַחוֹן .
- (86) אַף בְּאֵין הַתְרַנְּנוֹל לְהַעִיר , יַעֲלֶה הַשַּׁחַר לְהָאִיר .
- (87) אַף בְּמִנוּסָה תֵלֵךְ , זֶרַע זֶרַעַךָ וְבֵן לְךָ .
- (88) אַף אִם יִרְדּוּ הַנְּשָׁמִים , יִרְדּוּ עַל מַיִם וְנִמְטְרוּ הַיָּמִים .
- (89) אֵל הַמַּבִּין קוֹל הַזְּכוּב בְּנוֹר נְעִים וְנִבֵּל .
- וְאִם לֹא יָבִין מַעֲט לֹא קוֹל חֲצוּצְרוֹת וְהַקֵּל .
- (90) אֵל הַיּוֹדֵעַ מָה הוּא הַרְיִח , דִּיהַ שׁוֹשְׁנָה אַחַת לְהַרְיִח .
- (91) אֵל הַיֹּשֵׁר וְנָקִי כַפָּיִם , יַעֲזְרוּ מִן הַשָּׁמַיִם .
- (92) אֵל הַבּוֹכֶה בְּכֹל יוֹם בְּאַנְחָה ,
- בֹּא יבֹא גַם יוֹם שְׂמִחָה וְצוּחָה .
- (93) אֵל הַמְּזַבֵּחַ לְעֹלוֹת עָלָיו , יבֹא הַקָּרְבָן בְּרַגְלָיו .
- 94 אֵל הָאֲמָלֵל לְעַפְתּוֹ , תִּבְקַע אֲדָמָתוֹ .
- (95) אִישׁ יִזְכְּרוּ אֵל בְּחֵץ אֶחָד יַחֲנֶנּוּ ,
- וּבִיעַת לֹא יִזְכְּרוּ אַף הוּא אֵינְנוּ .
- (96) אֶת הַמּוֹרִים בְּקִשְׁת , יִתְעֶה הַצִּיד בְּבִשְׁת .

97) אָבֵן נִמְאָסֶת , תִּמְחֵץ רֹאשׁ אִישׁ וְאִשָּׁת .

98) אוֹמְרִים : לְהַפְרִיד שְׁנֵי סִבְלִים שָׁמַיִם , אֶחָד הַחֲכָמִים .

99) אָסֶם רִיק וְאִיפָה בְּלִי תַחְתִּית ,

תָּמֵד וְתָמֵד בְּלִי רֵאשִׁית וְאַחֲרִית .

100) אֵינְנִי מִן הַנְּזִירִים הַחֹזְרִים לְבַקֵּשׁ נְדָבָה ,

הַנְּנִי חֹזֵר אַחֲרֵי הַיְּפוֹת חוֹלָה אֶהְבֶּה .

101) אֲוִיל אָדָם יִתֵּן הוֹנֹו בְּהַקְפָּה לְבוֹו וּלְבוֹשָׁה ,

צְפוּרוֹ הַיְּפָה כְּהַזְמִיר יֶשׁ: חָה לַחֲפָשָׁה .

102) אַחֲרִית הַמִּסְחָר בְּחִנּוֹת , הִיא בְּדַחְנוֹת .

103) אֶהְבֵּתִיךָ בְּכָל לְבִי עַדִּי עַד ,

עַת אֶרְאֶךָ אֶזְכְּרֶךָ לְבָד . (מאמר ע"ד לעג) .

104) אוֹמְרִים : מַה יֵּצֵא מִנוֹמֵר הַכֶּרֶם , מִן הַכֶּרֶם יֵצֵא בְּטָרָם .

105) אוֹמְרִים : הִרְחַק מִן הַקְּלָלָה , הַלְּאָה הַלְּאָה חֲלִילָה .

106) אוֹמְרִים : דַּע אֶת הַיִּשְׂרָאֵלִים , יֶאֱהָב אֱלֹהִים וְיָרִים .

107) אֶרֶךְ הַקּוֹמָה וְקָצֵר הַשֵּׁבֶל ,

עַל הַפֶּסֶף יֵאָבֵד עֲצָמוֹ וְאֶרְוֹר נָכַל .

108) אָבֵן נְקוּבָה , לֹא תִשָּׂאֵר בְּאֶרֶץ עֲזוּבָה a .

1) לא יובן המאמר הזה אם לא נעיר עליו ונפרש מה היא אבן נקובה . בעיר קלע"ה העתיקה עיר מושב הקראים לא היו מעיני מים ובארות , מפני כי היא בנויה על סלע איתן גבוה אבן מקשה ; ולכן קראו לה בימים האחרונים האלה „סלע היהודים“ . כי אם ב' מעיני מים היו מהוץ לעיר בבקעה כתחת הדר אשר כנגד העיר לפאת הרוזיית טערבית , ומהם היו מביאים מים אל העיר כסוסים ובפרדים באופן זה :

היו מרכיבים על הסוס כרים עשויים מעץ כדמות שני סלמים משני צדי הסוס מימינו ומשמאלו קשורים ומשולבים זה אל זה כלכעלה על גב הסוס וקצותם יורדים מבטן הסוס כטה מטה (תמונת הכר הוא : שאם ישא האדם את ב' ידיו לזעלה ויגיע מצבעותיו אלה לאלה . כן הוא דמות הכר ותמונתו

- (109) אומרים: יש גדול מן הגמל השנהב.
- (110) את כל שיענישהו אל בצער, יפילהו לידי פתי ובער.
- (111) אויה! ילעג ויהתל איש ברעהו בצחוק,
והציץ באמת ולא בשחוק.
- (112) אתה עשיר אל תתנשא, אתה עני אל תהי אויב פשה.
- (113) איש חרף יבין, והפתי ישע בלא בין.
- (114) איש נאמן יבנה בנן, ואיש פצע יסתור עגנון.
- (115) איננו ראוי, להרוס את הבנוי.
- (116) אומרים אמור: התענוג ימצא בחמור.
- (117) אלך בבקשה, אל מי עלי עינו חסה.
- (118) את מי לא קנית לא יהיה לך עבד,
ואשר לא הולדת לא יהיה לך ילד.
- (119) את הזונה הפעורה, ימכור קשומ הצורה.

וב' חביות סים מעמרות על שלכי הכר, אחת בימין ואחת בשמאל מקשרות ואסורות כחבל אל הכר כדי שלא תפולנה מעליו. הנה באופן כזה היו סכיאים סים סן המעינים הגיל נגזאים על המיסים או על חמורים, ועד היום הש"כר היושב שמה בזת סביא לו סים כזה האופן. והיה כחצר רוב היושבים שמה אבן נקובה אחת, ואל חור האבן היו קושרים חבל כדמות סבעת, וכאשר יבאו את חבית המים האחת, סיד היו הולים את האבן על שלב הכר במקום החביות, כנגד החבית הב' אשר בצד השני, כדי להשוות המשאוי שלא יהא סטרטן ומוסף על הצר הקל, ולא יכריע א' סהן. ואם לא נמצאת שמה אבן נקובה כזאת, אחד סאנשי חבית היה עילה ודורך על שלב הכר ועומד שקול כנגד החבית עדי ישאוו מעל שלב הכר.

ולזה, המאמר הזה נשוא במי יושבי קלעיה לאמר: שאבן נקובה לא תתגלגל בארץ אנה ואנה כאבן שאין חפץ בה, והוא משל על האדם שאם יש בו כשרון סה, לא ישאר הוא ריק עצור ועוזב בארץ, זאת היא תכליות המאמר הזה.

- (120) אָז עִם אָז מִשְׁכָּנוּ , פִּי כָל עוֹף לְמִינוֹ ,
וְהַרְגֵּלְתָּ קָרְחַת , פִּתְרִנְגוֹל קָרַח בְּנֶהֱת .
- (121) אַח לְאֵחַ יְבִיא צָרָה , יָשִׁים אָרְבוֹ וּמְרָפוֹ כְּהִיּוֹת פָּרָא .
- (122) אַחֲרֵית הַלּוֹם מָרָה , לְטוֹב וּלְשָׁלוֹם יוֹרָה .
- (123) אָנָּה ה' תֵּן פְּרִנָּסְתִי וְצָרְכִי , אֵל תִּתְּעֵנִי מִדְּרָכִי .
- (124) אָנָּה ה' אֵל תְּבִיאֵנִי לְבָבִי וְרָצְנִי ,
וּבְכָל יְמֵי חַיֵּי אֵל תִּנְאַצְנִי .
- (125) אִישׁ יִשְׂרָאֵל לֹא יִזְנֶה וְיִרְעֶה , וּבְגַד מִשִּׁי לֹא יִקְרַע .
- (126) אֲשֶׁר לֹא טָעַם אֲגָרוֹף אֲנָשִׁי בְּגָדִים ,
יִחְשׁוֹב אֶת אֲגָרוֹפוֹ פְּרִי מִנְּגִידִים .
- (127) אִישׁ אִישׁ פְּפִי שִׂיאֵבֶל , נִשְׁפָּט פִּמָּה לְעֵבֵד יוֹכֵל .
- (128) אֲגֵל יֵרֵד אֶל אֲגֵל וְאֲנָגְלִים , וּמַעַט מַעַט יִהְיֶה לְאַנָּס מָוִם .
- (29) אַחֲרֵי נִשְׁבַּר הַנָּשֶׁר , יִפְצָאוּ דְרָכֵי יִשְׂרָאֵל .
- (130) אֲפֹה הַתֵּית אָבִיךָ אֲמֹרִי , לָמָּה לָךְ סוֹם אֲבִיר בְּאַרְיֵי ,
רִכַּב עַל עֵירָךְ וְהִרְץ הַחֲמֹרִי .
- (131) אִישׁ סָמְנוֹ אֵל בְּסִימָנָיו , אִישׁ מוֹם בּוֹ יֵרָא מִפְּנָיו .
- (132) אִישׁ שֶׁתְּרַפֵּב עַל סִירְתּוֹ , תִּשְׁוֹר בְּשִׁירְתּוֹ .

אות ב' .

- 1 בֵּן טוֹב , יִזְכִּיר לְאָבִיו זְכוֹר טוֹב .
- 2 בִּקֵּשׁ טוֹבַת רַעָה . וְטוֹבָה תְּבוֹאָה .
- 3 בְּאֲשֶׁר תִּפּוֹל דְּהַאֵשׁ , תֹּאכַל כָּל מַה שֵּׁשׁ .

4 בָּא חָכָם לְעוֹלָם בָּאָה הַצְּלָחָה נְאֻמָּנָה .

בָּא הַקֵּץ לְאָדָם בָּאֵב הָרֵאשׁ תּוֹאֲנָה .

5 בְּמָקוֹם שִׁיבְרָכוּ בְּשֵׁם אֵל , תְּנוּחַ בְּרִכַּת בְּיִשְׂרָאֵל .

6 בָּא הַלֵּיגָה יַעַת לְשֵׁבֶב כֹּל הַיְקוּם , אֶתָּה בְּקָר יַעַת לְקוּם .

הַיּוֹם הוּא לְעֵבוֹד בְּכַח , וְהַלֵּילָה לְנוּחַ .

7 בְּחֵן עַל הָעוֹלָם , וְהָיִיתָ אִךְ שִׂמַּח לְעוֹלָם .

8 בְּסִבְלָנוֹת וְדַעִים , יַעֲשׂוּ בְגַדֵי מְשִׁי נָאִים , מַעֲלֵי הַבְּבָאִים .

9 בְּיִשָּׁר , הַחֵץ בִּירִיתוֹ , יִלְךְ לְמַטְרָתוֹ , וְאִם לֹא יִישָׁר

קִשְׁתּוֹ , תִּשָּׂאֵר עַל יַד מוֹרְהוֹ .

10 בְּהַמְצֵא דָבָר לֹא יוֹדַע יְקָרוֹ , וּבְאֶפְסוֹ יִבְקֶשׁ חֶקְרוֹ .

11 בַּעַל קִנְיָאָה מְשׁוֹשׂוֹ יִשְׁבֵּת , עֲרִירֵי יְמֹת בְּלִי בֵּן וּבֵת .

12 בְּחֵן לְאִישׁ שְׂכָל , וְאֵל תְּשִׁיחַ בְּאִישׁ סָכָל ;

כִּי מִיֵּד סָכָל וּבַעַר , נִפְשָׁהּ בְּאוֹי וְאָבוֹי תִּכָּל .

13 בְּרִבּוֹת חֲכָמָה לֹא תִרְכָּה מְנוּחָה ,

אֶלָּא יִגִּיעַת נֶפֶשׁ וּמְבוֹכָה .

14 בְּכִי הַנָּעַר , אוֹת כִּי הוּא כְּצַעַר .

15 בֵּן אָדָם ! עֵתָה נִשְׂאֵר בְּעוֹלָם עִם סְמוּר ,

וְכִסְף סִינִים שְׂאִינוֹ חוּזַר .

16 בֵּן אָדָם ! לָמָּה תִּאֲנַח עַל עַרְפְּךָ בְּנִגְדַּ הַגְּבוּהִים ,

שִׁים עֵינֶיךָ עַל הַשְּׁפִלִים מַעַרְפָּךָ , וְתוֹדָה אֵל הָאֱלֹהִים .

17 בְּרֵאוֹתַי מְרוּצַת הַשָּׁפָן לוֹ , נוֹכַחְתִּי עַל אוֹפֵן תְּבִשִׁילוֹ .

18 בְּהֵיוֹת הָאֵץ לְהִרְוִיחַ בְּמִזְמוֹת , לֹא יִרְעַב אִישׁ מְרֻמּוֹת .

19 בְּהַשִּׁיג יְדָךְ , לָךְ סוּם וְשׁוֹר , וּבְקִצּוֹר פְּחָךְ אֵין סוּם וְחִמּוֹר .

- (20) בְּנִין בְּלִי כֶסֶד , יִפּוּל בְּרִי כַח יָד .
- (21) בְּמִצְאָה תִמְצֵא בְּמִנְהַ עֲדֵי לְצַבּוֹת , וְאִם אֵין , תִּשָּׁב בְּרַעְבוֹן עֵתִים רַבּוֹת , וְחָשְׁבוּ הָרְאוֹת בְּאַרְבּוֹת .
- (22) בָּעֵת שֶׁהִנָּחַשׁ שֶׁכֵּב עַל גַּבּוֹ , אֵל תִּדְרֹךְ עַל זַנְבוֹ .
- (23) בְּאִילֵי בְרוֹל לֹא יִפִּיל קִיר , הַצָּר , וּבַתְּחִלּוֹת יִפִּיל אֶת הַמְּבַצָּר .
- (24) בַּעַל הַתְּפִלָּה , לֹא יִשְׁאַר בְּלִי הוֹעֵלָה .
- (25) בְּאֵין מַיִם . מַה הוּא הִרְחִים ? וְכֹל־שָׁבוּ , תִּתְעַלְתּוּ וּרְכַבּוּ . בֵּן עֲשִׂיר פָּרִיז , בְּלִי דְרֹךְ אֶרֶץ , אֵין לוֹ הַבְּדֵל , מִן הָרֶשׁ וְהַדֵּל .
- (26) בְּזְרוּחַ אֹר הַלְּבָנָה לְעֵינַיִם , אֵין צָרָךְ לְכַכְבֵי שָׁמַיִם .
- (27) בְּרְאוֹתַי מוֹם אַחֲרִים אֲעִין פְּחוֹט הַשְּׁעָרָה , וְאִם הַמוֹם בִּי תִכְהַיְנָה עֵינֵי מְרְאוֹת שְׁחָרָה .
- (28) בְּתוֹפֵף הַתֶּף , וְהַשֹּׁפָר בְּתַקוּעַ , עַרְבִים מֵרְחוֹק לְשִׁמּוֹעַ .
- (29) בְּכָל עַם וִיקוּם , אֵין עֶבֶד בְּלִי מוֹם .
- (30) בֵּין תְּנוּם בְּעֹזֶרֶת אֵל , בֵּין תִּדְרֹךְ בְּעֹזֶרֶת אֵל .
- (31) בְּמַרְבֵּה לֶאֱכוֹל לֹא תִהְיֶה בְּרִיאוֹת , וְאֵין אִמֶּת בְּמַרְבֵּה דְבָרֵי פְּלִאוֹת , וְאֵין אַחֲרִית לְמַתְנַאֵה בְּגִאוֹת .
- (32) בְּאֵין בְּרֵאשׁ אִישׁ תִּבְוֵנָה , יִטְרִיחַ רַגְלָיו בְּלִי תִבְוֵנָה .
- (33) בְּעִשָּׂר וְהוֹן , אֱלֹהִים יָחִן .
- (34) בְּחִיק וְקוֹן עֲנוֹת מִצּוֹת נִמְצְאוֹת , וְאִם תִּמְשֵׁשׁ יֵשׁ גַּם גְּלוּמְקָאוֹת .

- (35) בֶּן אָדָם! הַמְלַבּוֹשׁ יוֹרֵה דַעַת לָךְ, וְהַנְּעִלִים מִהַלְךְ.
 (36) בְּמִשְׁפָּט לֹא יִרְקַד שִׁטָּן, וְהַנּוֹטָה לוֹ לֹא יִחָשֵׁב לְאִישׁ וַיִּקְטָן
 (37) בְּאִשֶּׁר הָמוֹן רַב, שָׁם עָרַב רַב.

אות ג' .

- (1) גַּם זֶה יָבֹא וַיַּעֲבֹר, אוֹמְרִים הַמְּשֻׁלִּים אָמֹר.
 (2) גַּם שָׂרִים חַיִּבִים אֶל הַנְּנֻבִים.
 (3) גְּבוּר בְּעַמוּ, נְאוּה שְׁמוֹ עַמוּ.
 (4) גַּם אֵיל הַבְּרוּל יִצְטָרֵךְ לַפְּעִמִּים,
 אִם יִשְׁתַּמְּשׁוּ בְּדַעַת בּוֹ עַמִּים.
 (5) גִּזְרַת הַמְּפַעֲרֶכֶת מְאֹד קָשָׁה, עַד כִּי מוֹסְרֵי הָרִים תִּשְׁרָשֶׁה.
 (6) גַּם חֲמִשׁ אֶצְבָּעוֹת יָדִים, אֵינָן שְׁוֹת בְּמַדּוּתֵיהֶם.
 (7) גַּם אֲנִי מִלֶּךְ גַּם אַתָּה מִלֶּךְ, לָתֵת מִסְפּוֹא לְפִנֵּי מִי הוּא יִלְךְ?

אות ד' .

- (1) דַּעַז! תְּמִיד יֵאָחֵר לְשִׁים אֵל,
 וּמִי יַחֲיֶה אִם יִשִּׁים בְּכַח וְאֵל.
 (2) דְּבַר כִּי זִקְנִים וְאִבוֹת, גַּם חֲמִשׁ אֶצְבָּעוֹת אֵינָן שְׁוֹת.
 (3) דַּע! כִּי לֹא יַחְלְצוּ שָׂדִיִּם,
 אִם לֹא בָּכָה הַיּוֹגֵק עֲדוֹן.
 (4) דֵּב רַעֲב לֹא יִרְקַד בְּכַח, וְשֵׁק מְלֵא לֹא יִשְׁנַח שְׁחוּחַ.

- (5) דְּבָרֵי פִי חָכָם בְּשֵׁהֶם יִקָּר וּפְנִינִים ,
 וּדְבָרֵי כְּסִיל כַּמְדַּקְרוֹת חָרֵב שְׁנוּנִים .
 (6) דְּבַר חֲרָפָה , עֵצַת רַע , וְכֶסֶף סִינִים , אַחֲזֹר נְסוּגִים ,
 וּלְבַעֲלֵיהֶם הִמָּה מְשִׁינִים .
 (7) דְּבָרִים הֶעֱפוּצִים , לֹא יִדְמוּ לְנִפְתַּת צוּפִים .
 (8) דְּבַר הַשְּׂבוּר וְשִׁחוּ , תוֹעֵבָה הוּא כְּקִיאוֹ וְכִיחוֹ .

אות ה'.

- (1) הַשְּׁמֵר מֵרְאוֹת הַשְּׁטָן הָרַע , וּמִקְרוֹא עָלָיו קְרִיאַת שְׁמַע .
 (2) הַבוּכָה עַל צַרַת נַכְרִים , עֵינֹו תִסְמָא כְּעוֹרִים ,
 וַיִּפֶּה בַּסְּגוּרִים .
 (3) הֶעֱצָלוֹת תָּבִיא נֹזֵק לְעֶשֶׂר , אִף הוּא בְּמִשְׁפָּט וּבִישָׁר .
 (4) הַסּוּם לְרוֹכֵב , וְהַחֶרֶב לְחוֹגֵר .
 (5) הַבוֹטְחִים בַּה' לֹא יִרְעֻבוּ לְלֶחֶם , לֹא הֵם וְלֹא צֹאצְאֵיהֶם
 הַנִּגְזָר מִשָּׁמַיִם יִהְיֶה בְּהַכְרַח בְּלִי פוּגָה ,
 בֵּין תִּתְּפַעֵל לְשִׁמְחָה , בֵּין תִּתְּפַעֵל לְתוֹנָה .
 (7) הַנּוֹעֵד לָמוֹת , יָמוֹת וְעֶבֶר , לֹא יוֹעִיל לוֹ כְּלִדְבָר .
 (8) הָעוֹשֶׂה בִידָיו וְרַגְלָיו , יִשָּׂא עַל שִׁכְמוֹ פְּרִי מַעֲלָלוֹ .
 (9) הַקּוֹרֶה בְיַחַד , עִם מְתֵי חֵלֶד בְּאַחַד ,
 הוּא חַג וְשִׁמְחָה בְּאֵין פָּחַד .
 (10) הָרַעֵב יֹאכַל רֵב , רַעֲכוֹנוֹ לְשִׁבְרֵהוּ , וְהַנֶּעֱצָב יִרְפֶּה לְדַבָּר .
 (11) הַקּוֹיֵץ הַמְרֻוּה נָחַת , לֹא יִהְיֶה בְּחִבְצָתָהּ אַחַת .

- (12) הַסוֹחְרִים בְּסֶפֶס אֶל מְנָה, וְאַשְׁתָּם אֶל־מְנָה (1).
- (13) הַסוֹם הוּא הוּא סוֹם, אִם יִתְהַפֵּךְ וַיִּתְגַּלְגַּל כְּפֶתַח מְרֻדְעָתוֹ, וּבַחֹר הוּא הוּא בָּחֹר, כְּשִׁישֶׁבֶב יִישָׁן וְנוּחַ לוֹ מְרֻדְעָתוֹ.
- (14) הַתּוֹפֵשׁ דָּבֵשׁ בִּידָהוּ, יֶלֶק אֶת אֶצְבָּעָהוּ.
- (15) הַיִּשָּׁר נְתִיבוֹתָיִךְ, וְהַלּוֹךְ בְּדַרְכֵי אֲבוֹתָיִךְ.
- (16) הַחוֹטֵב גְּרֻזָּנוּ כָּל רְכוּשׁוֹ, וְלִפְשָׁקָהּ, מְזִרֵק דְּבִשׁוֹ.
- (17) הַסָּכֵל יִשְׁלִיךְ אֶבֶן אֶל בּוֹר בְּאִשָּׁם, וְאַלְף הַכְּמִים לֹא יוּכְלוּ לְהַעֲלוֹתָהּ מִשָּׁם.
- (18) הַנוֹפֵל מֵעֲצָמוֹ, לֹא יִבְכֶּה לְפָצְעוֹ.
- (19) הַיּוֹפִי צָרָה לְאִישׁ וְרָהֵב, וְהַפְּעוֹר חוֹמַת זָהָב.
- (20) הַבּוֹכָה בְּכָל לַבְתּוֹ, אַף עוֹר עֵינַיִם תֵּצֵא דְמַעְתּוֹ.
- (21) הָעֵינַיִם תִּרְאִינָה אֶלְפֵי אֶלְפִים, וְהַלֵּב יֶאֱהָב אֶת הָאֶחָד לְאַהֲבִים.
- (22) הַיּוֹפִי וְהַחֵן, מִתַּנַּת אֱלֹהִים הֵן.
- (23) הָעֲרִיצִים יִקְמוּ מִהָאֲכֹזְרִים, וַיִּפְּלוּ בְּלִי עוֹזָרִים.
- (24) הַמִּתְחַבֵּר עִם בַּעַל גָּמַל, הָיוּ יִהְיֶה פֶתַח גְּבוּהָ מִמֶּעַל.
- (25) הַהֶסֶתֶפְקוֹת בְּגַב עֲשִׂיר שָׁרֵשׁ, וְהַפְּזֻרְנוֹת מִדָּה הִיא לָרֵשׁ.
- (26) הָאֵם רְאִיתָ אֶת הַגָּמֵל בְּגִדְלוֹ, כִּי־שׁ לְרֵאוֹת מִנְהָלוֹ.
- (27) הָאוֹהֵב יִבִּיט עַל הָרֵאשׁ וַיִּנָּקֶה, וְהַשֵּׂנֵא עַל הָרַגְלִים יִתְחַקֵּת.

(1) מלת מנה היא שם מטבע א', עיין בערוך השלם. והכוונה: כסף הניחרים לא יחשב בעיניהם למאומה, כאלו איננו מטבע, כי יפורום בהתמירם לנמוע מנקים למקום לרגל מסחרם, ובכן גם אשחם כאלו אלמנה.

- (28) הָאֱהָבָה בְּכֹפֶר פִּי לֹא תִקַּל , וּסְחוּרָה בְּשִׁקְלָל תִּשְׁקָל .
- (29) הַחֲפִיץ לְבַבְדּוֹ אִישׁ לְכָל־לִבּוֹ , יִשְׁלִיךְ עֵצִים מִעֵצָמָיו לְכָל־כּוֹ .
- (30) הָאוֹיֵב יַחְפוֹר בּוֹר , יְפוֹל בּוֹ וּזְרוּעוֹ יִשְׁבֹּר .
- (31) הַתּוֹבֵעַ וְהַשֹּׂאֵל , לֹא יִרְעֵב בְּיִשְׂרָאֵל .
- (32) הַלִּיכְתָּךְ וְאַרְנָא , וּבִיאְתָּךְ קַבְרָנָא . (שמות ערים הן) .
- (33) הַנּוֹתֵן פֶּסֶף וְזָהָב , יִישֵׁר גַּם בְּעֵינָיו אֱלֹהָיו .
- (34) הַשֹּׂתֶה בְּלִתֵּי שָׁלֵם יַיִן , יִשְׁבֹּר פְּעֻמָּים .
- (35) הַקָּרֵב לְעֹשִׂיר וּנְגַע בּוֹ בְּכַנְף בְּגָדָךְ ;
הַרְחֵק מִרֵּשׁ הַשָּׂמֵר בְּעֶדְךָ .
- (36) הַגֹּזֵק הוּא אָח , אֵל הָרוּחַ .
- (37) הָעֵנִי אִם יִדְבַר אִם יִשִּׁיר , לְקַלְמָה הוּא לְעֹשִׂיר .
- (38) הַהִכְרַח וְהַדְּחַק , יֵאֱלָץ לְעֹזֹב אֶת הַפְּשָׁחָק .
- (39) הָעֵנִי גֵר אֱלֹהִים הוּא , וְהוּא יַחֲיֶהוּ .
- (40) הַבֵּא בְּהִידָד , יִשְׂרַד בְּהִידָד .
- (41) הַתִּרְנָגוּל בְּשִׁתּוֹתוֹ מַיִם , יִבִּיט לְשָׁמַיִם .
- (42) הַשֹּׁפֵן חָרָה אַפּוֹ בָהָר , וְהָהָר לֹא יִדַּע מִזֶּה דְבָר .
- (43) הַדְּבֹר יֵאוֹת , אֵל הַפֶּלֶא גְאוֹת , וּמִפְּנֵי מוֹצְאוֹת ,
לְכֶסֶף וּלְמוֹפֵת וְאוֹת .
- (44) הַתִּרְנָגוּל בְּחִלּוּמוֹ , יִרְאֶה דַחַן הוּא לְחִמוֹ .
- (45) הַנְּחָשׁ יִלְךָ עַל גְּחוֹנוֹ , וְעַל לְשׁוֹנוֹ כַּחוֹ וְאוֹנוֹ .
- (46) הַיֵּבֵט עַל אִמָּה , וְתִקַּח אֶת בְּתוּלָהּ ,
וְעַל אֲרִיגְתָּהּ , וְתִקְנֶה יְרִיעֶתָהּ .
- (47) הַמְּנַצֵּחַ לֹא יִשְׁבַּע מִלְחָמָה , וּמִגְזֵרֶת אֵל לֹא תְפוּלַעַד מָה .

- (48) הַטָּפַח יִדְאָג עַל הַחֶלֶב, וְהֶעֱזָה עַל נַפְשׁוֹ בְּדָאֲבוֹן לֵב.
- (49) הָאוֹרְחָה תִּעְבֹּר אַף יַחֲרִין לְשׁוֹנוֹ כְּלֵב, וְהִשְׁתַּק מִדְּבַר הוּא חֶכֶם לֵב.
- (50) הַלְגִּימָה לֹא תִשְׁבִּיעַ, תִּרְפָּה אֶהְבֶּה וְתִפְּיַע.
- (51) הַכִּילִי יֹאמֶר: רְכוּשֵׁי הוּא נַפְשִׁי, וְהַנְּדִיב יֹאמֶר: נְדָבְתִי, הִיא דָּתִי וַיְחִידָתִי.
- (52) הַדְּבוּר הוּא קָנִין נָבֵר, וְהַסְּכָלוֹת לְאָדָם הִיא שָׂבֵר.
- (53) הַלְיָמוֹן רַפְאוֹת תַּעֲלֶה לְחוּלָה, וְהַחֶלֶב הַפֶּלֶא וְפֶלֶא.
- (54) הַגִּזְיָב מְנַדֵּל קוֹנוֹ (1), יָכִין לוֹ קִינוֹ.
- (55) הַרוֹבֵד מַצֵּעַ לְזָרִים וַיִּרְפֹּד, יִרְפְּדוּהוּ בְּכָבוֹד עָלָיו כִּמְשִׁפְט.
- (56) הַרְכוּשׁ חֶלֶק מִנַּפְשׁ בְּעָלָיו, אָמַר הַמִּשְׁלַל בְּמִשְׁלָיו.
- (57) הַתְּפִלָּה, לֹא תִהְיֶה לְתִפְלָה.
- (58) הַתְּפִלָּה, לֹא תִהְיֶה לְבִטְלָה.
- (59) הָאֶפֶר יִשְׁאֵל מִמֶּר רֵב, וְהֶעֱגִלוֹן שָׂרֵב, וּמִשְׁאֵלוֹת שְׁנִיָּהֵם, יִתֵּן אֶל־הֵיחָם.
- (60) הַמְּרַגֵּשׁ עֲוֹנוֹ, יִרְקַד בְּאוֹנוֹ.
- (61) הָאֵם לֹא יִשְׁאֵל הַסָּמָא, לְרֵאוֹת אוֹר הַחֲפָה?
- (62) הַסּוּם יִהְיֶה שְׁעֵרוֹתָיו, וְאִנֵּשׁ לֹא יִהְיֶה מְדוּתָיו.
- (63) הַיָּרָא מִן הַמִּשְׁחִיתִים, לֹא יִזְרַע דָּחָן וְחַטִּים.
- (64) הַחֶדֶל לְאֹכֵל בְּפִקְר אֶת הַחֲצִי, אַחַר הַצְּהָרִים יֹאכֵל אֶחָד וְחֲצִי

- (65) הַזֹּרֵעַ יִקְצֹר , וְאִם לֹא מִהֲיִצְבֹּר ?
- (66) הַסּוֹם יִשְׁיַח בְּכַיִּי שָׁחוּ , עַל נַפְשׁוֹ וְחַיֵּיהוּ .
- (67) הַמִּבְקֵשׁ אִשָּׁה בְּלִי כָּל מוֹם , יִשְׁאֲרֶה בְּלִי אִשָּׁה בְּשִׁעְמוֹם .
- (68) הַמְדַבֵּר שֶׁקֶר בְּעָרֵב חַג הַמִּצּוֹת ,
תִּכְסֶּהוּ בַיּוֹשֶׁה בְּיוֹם חַג בְּנֵאֲצוֹת .
- (69) הָעֵצֵל יֵשֵׁב הוֹיֵן פְּעַמַּיִם , וּפַעַם יִנְקֶה בְּנֵי מַעַיִם .
- (70) הָאֱלֹהִים בְּנֹדֶל כְּבוֹדוֹ , לֹא יוֹבִישׁ פְּנֵי עַבְדּוֹ .
- (71) הַפִּרְדַּ בְּאֵל יְהוָה , בְּעוֹלָמוֹ לֹא יִצְלִיחַ .
- (72) הַקּוֹרֵא בְּשֵׁם אֱלֹהָיו , לְעוֹלָם לֹא יִרְעֵב .
- (73) הַמְּשַׁלֵּם פְּסָף הוּא יִשְׁפֹּר , הוּא יִתְקַע אֶת הַשּׁוֹפָר .
- (74) הַנְּבִיא הַנְּאֻמָּן , נָתַן בְּרַכְתּוֹ בְּכֶסֶף מִזְמָן .
- (75) הַבֹּסֵר עַל פִּי מַחִירוֹ , כְּצַפְיִיחִית בְּדָבָשׁ שְׁעוֹרוֹ .
- (76) הַזֶּן רַב הוּא בְּחַנּוּת , רָאוּי לְשֵׂאל לְעֲנוֹת .
- (77) הַיָּד תִּשְׁטַף לְיָד בְּמַיִם , וְשָׁבוּ וּרְחֲצוּ גַם הָאֲפָיִם .
- (78) הַשֹּׁכֵן עִם הָעוֹרֵב וְרָעָה , יָדְיוֹ מִמְּלֵאוֹת קִיא צוֹאָה .
- (79) הָעוֹבֵד בְּעַבְדוֹת , יִמָּצֵא לוֹ אֲדֹנָיִם .
- (80) הָאֵיל בְּכֹר , יוֹלִיד כֶּבֶשׂ זָכָר .
- (81) הַצּוֹלֵל וְנִטְבָּע בְּשִׁטְף מַיִם , יִמַּשֵּׁשׁ לַתְּפוּשׁ בְּעֵשֶׂב בִּיָּדָיִם .
- (82) הָאוֹרֵחַ לֹא יֵאָכֵל פְּתִיקוֹתוֹ וְהַאֲבוֹנוֹ ,
כִּי אִם יֵאָכֵל מִה שִׁימָצֵא לְשִׁבְרֵ רַעֲבוֹנוֹ .
- (83) הַדִּיּוֹ יִצְעַק מֵר , וְהָעֵט יֹאמֵר :
אֵל נָא תִרְאֶה אֵל , פְּנֵי סָכֵל נִמְהָר !!
- (84) הַמְּכַבֵּד פְּעַם אֶת הַבְּרִיּוֹת , יִכְבֵּד פְּעַמַּיִם רַבּוֹת .

- 85) הַעֵיט הַסֶּכֶל יַעֲזוּב רֹאשׁ הַפֶּנֶר לְתַמּוֹ ,
וַיִּנְקְרוּ מִקְצוֹ בְּחַרְטָמוֹ .
- 86) הַמִּנְאֵץ דִּין וּמִשְׁפָּט , כְּבוֹדוֹ יִקַּל וַיִּמָּעַט .
- 87) הַסִּיר הַתְּנוּלָלָה יִצָּאָה , וְאֵת כְּפוּיָהּ מִצָּאָה .
- 88) הַנֶּנֶב בְּאָרְבוֹ בְּקָרְבוֹ , לְבוֹ יַחִיל בְּקָרְבוֹ .
- 89) הַמִּנוּחָה תִּמְצֵא בְּהַסְתַּפְּקוֹת , וְהַשְּׁלוֹם בְּהַתְּאַפְּקוֹת .
- 90) הַתְּקוּהָ וְהַשְּׂכַחָה עֲמוּדִים הֵן , אֲשֶׁר הָעוֹלָם עוֹמֵד עֲלֵיהֶן .
- 91) הָאוֹהֵב יִבְכֶּה , וְהַשֵּׂנֵא יִשְׁחִיקָה .
- 92) הַגְּדוּלוֹת לְאִישׁ אֲשֶׁר יִכְלֵת בְּיָדוֹ ,
וְהַחֶרֶב לְאֲשֶׁר יַחְנֶנֶה כְּסִדּוֹ .
- 93) הַמִּתְחַבֵּר עִם מְרַעִים יִזְנֶה וַיִּתְקַלֵּם ,
וְעִם הַטּוֹבִים יִתְעַלֶּה וַיִּתְקַלֵּם .
- 94) הוֹן עֲשִׂיר יָם נִקְרָאָהוּ , וְחִזִּיר אֲשֶׁר יִמְנַעְהוּ .
- 95) הַדֵּל עֶבֶד אֱלֹהָיו , וְהָעֲשִׂיר הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב .

אות ו'.

- 1) וְאֵף נָם בְּזַנֵּב הַצְּמוּקִים מִקְצֵיהֶם , יֵשׁ לָהֶם עֲקָצִיָּהִם .
- 2) וּמָה ? הַיּוֹם יֵשׁ לָךְ וְאֵין לִי ,
וְלַיּוֹם מָחָר יֵשׁ אֲדוֹן , הוּא חַי בְּנֹאֲלֵי .
- 3) וְאֵף אִם יִסְתַּלַּק הַמִּנְהַג בְּחַרְצֵן ,
לֹא יִסְתַּלַּק לְעוֹלָם דְּרַךְ אֲרִיץ .

אות ז'.

- 1 זָנַב כָּלֶב אֹרַח שְׂרוּעַ , כִּבִּין שֹׁקִיו סְרוּחַ פְּרוּעַ .
- 2 זְנוּת הַרְפֵּה וּבְנִין , אֹת הוּא לְהַרְפֵּן .

אות ח'.

- 1 חִיָּה בֶן אָדָם וְחַיָּה , וְרָאָה פְּלֵא הַהוּיָה .
- 2 חֲמוֹר נִנְעָצָב יְרוּץ , מְסוּם הַחֲרוּץ .
- 3 חֶלֶק בַּת הַיַּעֲנָה , יָבֵא אֵלֶיהָ בְּמַעֲוָנָה .
- 4 הֶשֶׁב לֵב הוֹתֵל בְּעִוְיָנִים , וּמְכֹר הוֹנֵךְ בְּמִזְפְּנִים ,
תַּמְזוֹרוֹת עוֹלָם הוּא , חֲצִיו תֹּאכֵל בְּאוֹנִים ,
הַדְּמָה לְמִשְׁנָע , יַחֲרִבוּ מִעֲשִׂיָּה בְּלֵי בּוֹנִים .
- 5 חוֹב לְעֹזוֹר , לְבַעַל מוֹם בְּמִזּוֹר .
- 6 חֲרִיפִים בְּנֵי אָדָם , יִרְגִּישׁוּ מִיָּד יִשְׁלַחוּ יָדָם .
- 7 חֲרַב עוֹלָם בְּלַעֲנִי , לֹא תִרְאֶה עֵינִי .
- 8 חַיִּי הַזְּמִיר הַנְּחָשֶׁק , יַעֲבֹרוּ בְּשִׁקְשֶׁק .
- 9 חֲמִץ בְּחָנָם , מִדְּבַשׁ יִתֵּן נַעַם .
- 10 חִיתוֹ שְׂדֵי מַה־תִּדַּע יִקְרַת נֶפֶשׁ נָאָה ,
וְרוּעָה זֹנוֹת מַה־יִּדַּע יִקְרַת אִשָּׁה צְנוּעָה .
- 11 חֲצִי תַפּוּחַ מִתֵּן קָטָן , לְנַחַת לֵב וְרוּחַ יִתֵּן .
- 12 חַג הוּא לְמִשְׁנָעִים , כָּל יָמִים וְרַגְעִים .
- 13 חַג הוּא כְּסוֹר כְּמִנְהַ רִישָׁה , בְּהִיּוֹת לָהּ כְּסָף בְּכִיסָף .

אות ט׳.

- 1 טוב מהיות שְׂקִידָתְךָ, להיות הַצְלָחָתְךָ.
- 2 טוב היות זָנֵב לְאֲרִיּוֹת, מֵהֵיִוֹת רֹאֵשׁ לְשִׁיּוֹת.
- 3 טוב מֵאֲכֹל אֲרוֹז בֵּין הַהַמּוֹן, לְהִלָּקוֹת בְּמִלְקוֹת פְּטָמוֹן.
- 4 טוב מֵהֵיִוֹת בֶּן לְדָלִים וְרָשִׁים, הֵיִוֹת עֶבֶד לְשָׂרִים וְרָאשִׁים.
- 5 מוֹכָה הַהַצְלָחָה בְּתַסְפָּה, מֵאֲלָף צָרוּרוֹת פְּסָפָה.
- 6 מוֹבֵת גְּשׁוֹן תֹּאכִיל לְבַעֲלֶיהָ מֵעַדְנָיִם, וְלִשׁוֹן הָרַע תִּבְיֵא עֲלֵיהֶם רְעוֹת וּמִדְנָיִם.
- 7 מִטָּה וּמִטָּה תַעֲשֶׂה לְאַנָּם, בְּזֹאת תִּגְקֹר עֵין אֹיֵב בְּנָקָם.

אות י׳.

- 1 יִחְיֶה וְלֹא יָמוּת הַיְתוֹם, אֲךָ יִהְיֶה סָחִי וּמְאוּס אֵין כּוּ מֵתוֹם.
- 2 יָדַיִם לְיָדַיִם מְסֻבּוֹת, פְּעָמַיִם רַבּוֹת.
- 3 יִרְיַעַת מִשִּׁי לֹא תִבְלָה, וְאַף תִּבְלָה, לֹא תִקְרַע וְלֹא תִבְלָה.
- 4 יֵשׁ יִצְמָא בְּצִמָּא לְמַיִם, וְיֵשׁ לֹא יִמְצָא גִשְׁר לְעִבֹר בְּרַגְלָיִם.
- 5 יֵשׁ אִישׁ אֵף אֵין לְאֵל יָדוֹ לַעֲשׂוֹת, יִתְהַלֵּל בְּלִשׁוֹנוֹ כִּי־זֹאת וְכִי־זֹאת.
- 6 יְדוּעַ, אִם הַבְּבֵד יִדְרֹךְ לוֹ, יִקַּל תִּקַּל בְּמִשְׁקָלוֹ.
- 7 יוֹתֵר וְיוֹתֵר מִן הַשָּׂאֵל, צָרִיךְ לְהֵיִוֹת הַנְּשִׂאֵל חָכֵם מִדְּנִיאֵל.

- 8) יותר מדובר ואמרים מביע, צריך להיות הקבם השמיני.
- 9) ימים קשים ומרים, לא יוכלו שאת אתם אף הקרים.
- 10) ילך הסוס הזור הזור, עוד יקשר אל יתדו יחזור.
- 11) יש הזרד מעל הסוס היקר, ואינו רוצה לירד מעל הזר.
- 12) יום יום ילך לפנים הזר, ויום אחד תשארו אנו על יד.
- 13) יום החג טרם יבוא, יודע עתידו מיום ערבו.
- 14) יש שיתן פה מלאה אבל, וכיפה ינקר עין האוכל.

אות כ'.

- 1) כפי אכילת איש דתו, במלאכת עבודתו.
- 2) כל אשר ראשו נבדל לו, כמו כן נבדל שכלו.
- 3) כל העולם יסע ילך בהלך, והנותן צדקה יתעון כמלה.
- 4) כל אשר לא יחשוב את החצי ואת האחד, לא יתאחדו קרעיו יחד.
- 5) כל תרנגול הוא לו, ימשל בדמן שלו.
- 6) כל אשר יברח השועל מן היער, סופו ללכת לחניות אדרות שער.
- 7) כל אשר יהגו ריק אנשים, לא יבשל נזיד עדשים.
- 8) כל אשר תשקד במעשיך מכל צד, לא יצאו לפעל יותר מן המקצת.
- 9) כל אשר גדול בית הפנסת לארפו ולרחבו יקרא תתון כפי יבלתו ורוחו בו.

- (10) כָּל־מֵה שִׂיאֲכֵל הַיֶּלֶד רָאוי לוֹ וְכֹשֶׁר וּמְתָר ,
אֲמָנָם כָּל־מֵה שִׂילְבֹשׁ פְּטִמָּא מְטִמָּא יִחְשָׁב וּלְמוֹתָר .
- (11) כָּל־הוֹנֶה בְּשַׁעֲרֵיהָ, יִשְׁאֵר פֹּה אַחֲרֶיהָ .
- (12) כָּל־אֲשֶׁר כִּבִּיר תִּמְצָא יָדָהּ הוּן וְרוּחַ ,
הִיָּה מְאֹד מְאֹד שְׁפַל רוּחַ .
- (13) כָּל־אֲשֶׁר יֵצֵא שֵׁם אִישׁ וּתְהַלְתּוּ ,
אַחֲרֵיתוֹ אָבֵן אַחַת לְאוֹת מִצַּכְתּוֹ .
- (14) כָּלֵב אוֹרַח מִפְּחַד עָלָיו , יִלְחֹץ וְנָבוּ בֵּין שְׁתֵּי רִגְלָיו .
- (15) (כָּל דְּבָר) אִם הִרְבֵּה הוּא יִפְזֹר ,
וְאִם מְעַט הוּא יִסְפִּיק וְאִין זָר .
- (16) כָּל הַדּוֹמָה בְּדוֹמָה לוֹ בְּדוֹנְגָתוֹ (נֵאמָה) ,
וְהָעֶפֶה בְּמִשְׁאֲרֵיתוֹ לְעֶמְתוֹ (1) .
- (17) כָּל־אֲשֶׁר תִּשְׁמֹר בֵּת עֵינֶיהָ , אֲבָק וְחוֹל יִפְלְאוּ פָּנֶיהָ .
- (18) כָּל־מֵה שֶׁתַּעֲשֶׂה כּוֹנֵן , וְקִדְּם עָלָיו הַתְּבוּנִין .
- (19) כָּל־אָבֵן עַל הָאֲדָמָה , תִּכְבֵּד וְתִיקַר בְּמִקּוֹמָהּ .
- (20) כָּפִי הַמַּסְכָּה שְׁעָלֶיהָ , פֶּשֶׁט אֶת רִגְלָהּ .
- (21) כֶּף רִיקָה מִמַּאֲכָל , לְשִׁים אֵל הַפֶּה לֹא נוֹכֵל .
- (22) כְּבוֹד רַב לְעֹשִׂיר , וְהָעֲנִי לֹא יִשְׁתֶּה יַיִן בְּשִׁיר .
- (23) כִּבִּיר יָמִים לֹא יֵדַע רַב , סוֹבֵב וְהוֹלֵךְ רַב ,
בְּמִזְרַח וּבְמַעֲרָב , לוֹ שֶׁכֶּל נִעְרָב .
- (24) כִּפְּהַ עֲשִׂירִים רָשׁוּ , וְרִשִׁים בְּעֹשֶׁר שְׂרָשׁוּ .

- (25) פֶּאֶשֶׁר בָּאֵת, בֵּן תִּלְךָ אֶתָּה .
- (26) פֶּאֶשֶׁר הַנְּעָלִים יִשְׁתַּקְשְׁקוּן לְאֹזְנֵי כָל .
 בֵּן הַפֶּסֶקָה יַעֲנֶה אֶת הַכֹּל—וְכֹל יָכֹל .
- (27) כְּלֵי חָרֶשׁ יִתְנַקְּשׁוּ בְהִנִּיעַ אֲתָם ,
 וְאִשֶּׁר נִפְשׁוּ בְקָרְבוֹ יִתְעַמְלוּ לְאֹתָם .
- (28) בַּסָּפֵא וְדַהְבָּא , יִכְסוּ כָל־עֲרוּהָ .
- (29) בַּד הַשֶּׁטֶן יִפְר מְקִיצוֹנוֹ , בֵּן גַּם כְּתוּבוֹ וּמְחִיצוֹנוֹ .

אות ל' .

- (1) לֹא אֲכַלְתִּי אֲנִי שׁוּמִים , וְלֹא יִבְאֵשׁ פִּי לְעוֹלָמִים .
- (2) לֹא יִקְחוּ שְׁנֵי אֲבֹטְיָהִים בְּיַחַד , תַּחַת אֲצִיל יָד אֶחָד .
- (3) לֹא יִדַּע אֲנוֹשׁ מוֹמוֹ , וּמוֹם אַחֲרִים יַחְקֵר לְתַמוֹ .
- (4) לֹא יוּכַל הַבְּרָזֹל , אֶת יַעֲצוֹ לְפַצֵּל .
- (5) לֹא יִרְבֶּה (הוֹן) מִמַּעֲשֵׂה יָדַיִם , אֲלֵא מִנְקִיּוֹן שְׁנַיִם .
- (6) לֹא יָמוּת אִישׁ אִם גָּזְרָה לֹא בָּאָה ,
 וְאִם הִיא נִגְזְרָה אִין עוֹד רְפוּאָה .
- (7) לֹא תִמְצָא מַהוֹנֶה תּוֹעֵלְתֶךָ , וְלֹא מִכְּנִיָּה וּכְנֹתִיָּה .
 אֲלֵא מִצְדָּקוֹתֶיךָ .
- (8) לֹא יִצוּרֵד הַחֶלֶד בְּכַח וְעֲצָמָה ,
 וְיִאֲרִיָּה יִצוּרֵד בְּתַחְבְּלוֹת עֲרָמָה .
- (9) לֹא יִישַׁר בְּעֵינָי הַסֶּכֶל לְסִכְלוֹתוֹ , מִלְּבַדּוֹ זוּלָתוֹ .
- (10) לֹא יִמְכְּרוּ לְאִישׁ מִקְנֵה יְרִיעֵתוֹ , בְּמִדָּתוֹ (שֶׁל הַקּוֹנֵה) וּבְאִמָּתוֹ .

- (11) לא יִחַרַב עוֹלָם מְזוֹנוֹת , יִהְרַב מִחַמָּם וּלְזוֹת .
- (12) לא יבא נזק מרע .
- (13) לא תִכְפַּר בְּלִי כֶסֶף מְזוֹן סְחוֹרֵת יָדְךָ ,
פֶּן תֵּאמַר נוֹאֵשׁ אֲחֶרְיָהּ וְאִין תּוֹבֵעַ בְּעַדְךָ .
- (14) לא יפול בֵּית מֵאֲבֹן קִטְנָה , ה' יִשְׁמַר מֵרֹאשׁ פְּנֵה .
- (15) לא תִבְכֶּה בְּבָכִי , אִם הִנָּקִי .
- (16) לא תִפְכַּרְנָה בְּזוּל יְרִיעוֹת מְשִׁי הָאֲרוֹנוֹת ,
וּבְלִי כֶסֶף לֹא תֵאָהֵב יִפֹּת תֵּאֵר אֲהָבָה בְּתַעֲנּוּת .
וְלָרַע לֹא יֵאמַר טוֹב בְּמִשׁוֹנוֹת .
- (17) לוֹ יִשְׁטַפּוּף מַיִם , לֹא תֵעֶבֶר מִנְּשָׁר רוּם עֵינַיִם .
- (18) לֹוה כֶסֶף לֹא יָמוֹת רַק יַעֲנֶה , וְנִם לַחֹק וְאוֹר פָּנָיו יִשְׁנֶה .
- (19) לְגַמּוֹל טוֹבָה עַל טוֹבָה , הוּא מַעֲשֵׂה כָּל־בֶּשָׂר וְדָם ,
וְלְגַמּוֹל טוֹבָה עַל רָעָה , הוּא מַעֲשֵׂה גִבִּיר אָדָם .
- (20) לְשִׁפָּל אֲנָשִׁים נוֹכַח , לֹא יִרְדֶּה עַד מוֹכִיחַ .
- (21) לְחֹלֵת אֲהָבָה עֲדֵי עַד , אֵינְנָה רְחוּקָה עִיר בְּגִדְד .
- (22) לְאִלָּף עוֹבְדֵינִי , רֹאשׁ אֶחָד מִן הַדִּין .
- (23) לְאִלָּף עוֹבְדִים שְׂכָם אֶחָד , אִין שָׂכָר בְּלִי רֹאשׁ מִיָּחָד .
- (24) לְשׂוֹא יַעֲבֹדוּ אֲלֵפֵי אֲלֵפִים , אִם אִין מְשַׁמֵּר רֹאשִׁים וְאֵלּוּפִים
- (25) לְאִישׁ שָׁכַל דֵּי וְהוֹתֵר הוּן כְּצַעַר ,
וְהַפְּעֵר בְּמֵאֵת אִלָּף יִסְפַּל וַיִּבְעֵר .
- (26) לָמָּה תִאָּבֵל אִשָּׁה אִין לָהּ עֶצֶב וּמַחְסָרֵת ,
מֵעַט בְּעֵינֶיהָ אֲכָלָה דְּבִשׁ וּתְבַקֵּשׁ גְּבֻרָת .
- (27) לְמַיִם נְגָרִים דּוֹמִים הִלְבַּבוֹת , וְלִתְהוֹם רַבָּה הִמְחִשְׁבוֹת .

- (28) לְפַעֲמַיִם לְכַבֹּד רַעִים נְאֻכָּלִים , תִּרְנַגְּוּלִים בְּלִתֵי מְבַשְׁלִים .
- (29) לְכַל־צָרָה בָּאָה , יֵשׁ רְפוּאָה .
- (30) לְכַל־אָדָם יָחַד . יֵשׁ מְבַקֵּשׁ אֶחָד ,
וּלְבַעַל רַחִים , מְבַקֵּשׁ מַיִם .
- (31) לְדוֹבֵר עֲרֵבוֹת , הַשִּׁיבָה טוֹבוֹת .
- (32) לְשׁוֹן עֲרֵבָה תּוֹצִיא נַחֵשׁ מִחֹרוֹ ,
וּלְשׁוֹן רָעָה תּוֹצִיא אָדָם מֵאַמוּנַת צוּרוֹ .
- (33) לְשׁוֹעַל אֲלָפֵי תַחֲבָלוֹת , הַטּוֹבָה מֵהֵן לְנוֹם , וְעַל הָהָר לְעֵלוֹת .
- (34) לְבִיאַת חֲלָבָה , תְּהִי גַם הַלִּיכָה .
- (35) לְחַתּוּל מִשְׁחָק לָרֵב , וּלְעַכְבָּר מִוֹת קָרוֹב .
- (36) לְשֹׁשׁ הַזּוֹרֵחַ אַחֲרֵי הַצְּהָרִים , לֹא יִהְיֶה־לוֹ זֹהָר קַרְנָיִם .
- (37) לְמִי יֵשׁ וְאִינוֹ אוֹכֵל , וּלְמִי אֵין וְאוֹכֵל ,
הֵם שְׁנֵיהֶם , תִּשְׁבְּרָנָה שְׁנֵיהֶם .
- (38) לֵב בְּלִי מְכַנְסִים , יִחְשַׁב אַמּוֹן מְצַרִים אַמְתָּיִם .
- (39) לְמַעַנִיק עֵז כְּבֶשׂ לוֹ יָתֵן , וּמִה־יִקַּח אִישׁ אִם לֹא נָתַן מִתָּן .
- (40) לְכַבֵּד אֶת הָאוֹרֵחַ , רְאוּי בְּהַכְרֵחַ .
- (41) לְהָרִים מַעֲשֵׂר נְכָסִים , זְכוֹת וְצַדִּיקָה לְאֲנָשִׁים .
- (42) לְשׂוֹא הוּא בְּעוֹלָם לְבַטּוֹחַ בְּהוֹן וּלְדַבֵּר גְּדוּלוֹת ,
מִה־תִּדַע אַחֲרִיתָהּ ? וּמִה־יִלְד יוֹם בְּנוֹרָאוֹת עֲלִילוֹת .
- (43) לְאוֹהֵב (יֵבֵר סוּח) הוּא חָלֵב פָּרָה , וְלֹהֶפְכוֹ לְזֵרָה .
- (44) לְאִישׁ תּוֹדָתוֹ , כְּאֵלוֹ דָּתוֹ .
- (45) לְצִלּוֹל בַּיָּם מִחֲשָׁבוֹת בְּדִיוֹקִין ,
לְחַיֵּי אָדָם הוּא מַאֲבוֹת נְזִיקִין .

- (46) לְהַלֹּךְ לְאִשֶּׁר יִקְרְאוּךָ אֶל תְּפִלִּים כִּי פֶן יִרְאוּךָ ו .
 וְאֵל תֵּצֵר מְקוֹמָךָ לְלַכֵּת לְאִשֶּׁר לֹא קָרְאוּךָ .
- (47) לְמִי יֵשׁ לוֹ רֵב , יֵצֵא מִפְּנֵי רֵב ,
 וּמִי יֵשׁ לוֹ מַעַט , הוֹצֵאתוֹ כֵּן תִּמְעַט .
- (48) לְעַבְדוֹ עוֹבֵד אֲדַמְתוֹ לוֹ אֵל מַחְסֵה ,
 כִּי הוּא יְבָרְכֶךָ בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדָךְ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה .
- (49) לְהַפְרִיד בֵּין עֲצוּמִים , שָׁמַיִם אֶחָד הַחֲכָמִים .
 לֵב עָרוֹם הוֹלֵךְ מִבְּלִי לְבוֹשׁ בְּרָעוֹת ,
 יִקְנֶה בְּכָל־יוֹם לְיֵשׁ אִמּוֹת יְרִיעוֹת .
- (51) לְרוּחַ אֲשֶׁר עוֹד בְּגוֹה , יֵשׁ לָהּ תִקְוָה .
 לֵב הוֹתֵל לְדָבָר מִפֶּר פְּרִית , אַחֲרִיתוֹ לְהַכְרִית .
- (53) לְכַפֵּר גְּרָאָה תָלוּל וְגִדּוּל , לֹא יִצְטָרֵךְ גַּם וּמְגִדּוּל
 לְבָרְכָהּ שְׁלֹא תִתְקַים וְתִאֱמַן , אֵל תַּעֲנֶה אֱמֵן .
- (55) לוֹ יֵשׁ לָךְ כֶּסֶף רָב , לָךְ לְזֹר תִּתְעַרֵב ,
 וְאִם פָּנְאֵי אָתָּה , הִיָּה לְעַד וְחַעֲדָתָ .

אות ב'.

- (1) מַעֲשֵׂה יָפֵה מִיַּדִּי אֱמֵן בְּקִי , יֵצֵא לְסוּף שִׁשָּׁה חֲדָשִׁים נְקִי .
 (2) מַה־טּוֹבָה מִה־נְאוּה , לְאָדָם הָעֲנוּה .

(1) לשון בויון, כמו אל תראני שאני שח-חרת (שיר השירים א' ז), לראוה
 כך (יהוקאל בית י"ז) .

- (3) מה־נָעִים מִה־טוֹב , נִפְשֵׁי קָרְבָן לְאִישׁ טוֹב ,
 וּבְאִשֶּׁר רָשָׁע וְרָכִיל , מִצְוָאוֹ יִהְיֶה טוֹב .
- (4) מִה־הַחֲתוּל וּמֵאֲדוֹ , וּמִהוּ צָעֵדוֹ ?
- (5) מִה שֶׁתֵּתֵן בְּיָדֶךָ , וְהִלַּךְ לִפְנֶיךָ בַעֲדֶךָ .
- (6) מִה־נָּתַתָּ בְיָדֵי , בְּכַה אֲמִשְׁחֶךָ כְּדֵי .
- (7) מִה־שִׁירָאָה הָאֲפְרוּחַ בְּקִנּוֹ , אֲתוֹ יִלְמַד בְּכִנּוֹ .
- (8) מִה־יֵּשׁ אֲשֶׁר יֵרֵד מִשָּׁמַי עָרִין ,
 וְלֹא יִקְבְּלוּהוּ פְּנֵי אֲדַמַּת אֶרֶץ .
- (9) מִי הוּא הַיּוֹפֵה בְּעוֹלָם הָרָחֵב , אֵת מִי שֶׁתִּאָּהֵב .
- (10) מִי הוּא יֹדֵעַ עֲנִי רַעְהוּ ? מִי שֶׁפָּרָא הוּא יִדְעֵהוּ .
- (11) מִי הוּא רוֹפֵא תְּעָלָה , כָּל הַנְּחָלָה בְּמַחֲלָה .
- (12) מִשֶּׁפֶט הַכֶּבֶשׂ בְּתוֹךְ לְבוֹשׁ עוֹרוֹ וּבְשָׂרוֹ ,
 פַּעַם יִשְׁכַּן פַּעַם יִדְוֶה מִשָּׁמֶן בְּשָׂרוֹ .
- (13) מִי שֶׁכָּוָה פִּיּוֹ מִחֶלֶב חֵם וְרוֹתַח ,
 יִפִּיחַ אֵת הַקָּר לְשִׁתוֹת בְּלֵב בּוֹטַח .
- (14) מִי שִׁיעֶצֵב עַל קַנְיֵי עוֹלָם הוּא סָכָל ,
 הָאֵל יוֹדֵעַ מִי יִצְבוֹר וּמִי יֵאָכֵל .
- (15) מִזֶּנֶב הַחֲמוֹר לֹא תַעֲשֶׂה כְּבָרָה ,
 לְהַנְפִּיחַ אֵת הַסֵּלֶת הַכָּרָה .
- (16) מִנּוּחַת אָדָם כְּאֵינוֹ , וּמִנּוּחַת הַבְּהֵמָה מִפְּזוֹנוֹ .
- (17) מִה־הַבְּטָחָה לֹא יֵאָפֵס הַהוֹן בְּשִׁלְיָה
 רַק מִפְּזוֹר וְהֵת חֲלִילָה חֲלִילָה !
- (18) כִּסְפַת סוֹס אֶחָד וּשְׁנָיִם , אֶלֶף סוֹסִים יִשְׁתּוּ מֵיָם .

- (19) מְשִׁיחֹת בְּמִלּוֹת , לֹא תִצְאָנָה תוֹעֲלוֹת .
- (20) מִמֵּיִם רָחֵב , פְּזֹרוֹן רָב , יִגְזְרוּ אֶמֶר הֵב הֵב .
- (21) מִן הַנְּדִיב אֶחָד , וּמִכִּילֵי שְׁנַיִם יָחַד .
- (22) מִהִיוֹפִי לֹא יוּכַל אָדָם לְשִׁבּוֹעַ , כָּל יָמָיו הִשְׁבּוֹעַ .
- (23) מִהֵיוֹת לְךָ רַע סָכָל , טוֹב הֵיוֹת אוֹיֵב חָכֵם כֹּל יוּכַל .
- (24) מֵאֵבֶל אֲוִיל לְקָרֵב חָכֵם .
- (25) מִן הַבְּלִיעַל , תוֹעֲלֵת לֹא תֵעַל .
- (26) מִסִּפְתַּי הַפְּרַעֲוִיִּים , יִשְׁרְפוּ בְּאֵשׁ הַמַּלְבוּשִׁים .
- (27) מְרוֹצֵת הַשֶּׁפֶן לְבִלְתֵּי מוֹת , עַד הָעֶרְמוֹת .
- (28) מִשְׁחֹק הוֹלֵלוֹת , יֵצֵא בְזִיוֹן וְעֲלִילוֹת .
- (29) מִבְּשַׁר הַשְּׁנַיִם , לֹא יִשְׁפְּעוּ הַקְּרָבִים .
- (30) מִרַעַת אִשָּׁה רָעָה , יִשְׁמְרֵנוּ הָאֵל הַבּוֹרְאָה .
- (31) מִנְּבִיחַת הַפְּלָכִים וּמִהַמָּיִם , לֹא יִחְכְּרוּ מִי הַיָּם .
- (32) מִמֵּית פֶּלֶב עָלָיו חוֹב , לְהַשְׁלִיךְ וְלִסְחוֹב .
- (33) מִהַנְּשִׂיף מִפְּלָכִים בְּדֶרֶךְ עוֹלָיִם ,
טוֹב לְסַבּוֹב גַּעְצוּצִים וְנִהְלָלִים .
- (34) מִחֲמִין חֲזָק , גַּם כִּלְיוֹ יִנָּזֵק .
- (35) מִן הַבְּצָלִים וְהַשּׁוּמִים , אֵין אֶחָד כְּתֻקִּים וְנִעְיָמִים .
- (36) מִתַּת סוּדָה לְזָרִים , הֵן גִּוָּף בְּאָרְץ לְעִבְרִים .
- (37) מִחֲסוֹר כֶּסֶף וְהִדְחָק , יֵאלֵץ לְעֹזוֹב אֶת הַמִּשְׁחָק .
- (38) מֵאִישׁ רַע תִּכְבֶּה וּמִיד , פְּרוֹת כְּנֶה בְּנֶדֶךָ הַנְּצַל מִיד .
- (39) מִצוֹת הַכֹּהֵן עֲשֵׂה , וּמַעֲשָׂיו אֵל תַּעֲשֵׂה .
- (40) מֵאֲהַבְתָּךְ הִיא עַד כְּפֹה . אֵל תוֹדִיעַ לְאִשְׁתְּךָ מֵאוֹמֶה .

(41) מִשְׁפָּט הַחֲנֻנָה לְהַפְיֵחַ רוּחַ , יֹאמֶר לְשׂוֹעֵל לְבְרוּחַ ,
וּלְזֶרְזִיר לְלִפּוֹד וּלְנִבּוֹחַ .

(42) מִמְרַבֵּה הַשְּׁלוֹם לְרַעְהוּ , טוֹב לְהוֹקִירָהוּ .

(43) מִמְאֲכֶלֶת אִישׁ הַסִּיר , תִּדְעַה הַסִּיר .

(44) מִמֵּאֲפָשֶׁר קָנִים , לְהִשְׁרֵף הַיָּם .

(45) מִתְּנוּעוֹתָיו יִתְנַבֵּר יָלֵד , כִּי עֲתִיד הוּא לְתוֹשִׁיָה בְּחֻלְד .

(46) מִהַיִּתְרוֹן מִרְחֵב הָעוֹלָם לָךְ . אִם נִעְלִיף צָרִים בְּרִגְלֶיךָ .

אות נ' .

(1) נֵעַר ! יוֹדַע שְׂמֵחַ וְגִדְעָה , כִּי יִקַּל עָלֵינוּ לְקַרְאָךְ .

(2) נִקְל לְרַפּוֹב עַל הַחֲמוֹר הַשֹּׁפֵל , לֹא יִסְבֵּן אִם נָפּוּל נָפֵל .

(3) נִעְרָה אֶצֶה לְהַנְשֵׂא לְאִישׁ לֹא תִנְשֵׂא ,

וְאִךְ תִּנְשֵׂא , לֹא תִרְאֶה עִמּוֹ חַיִּים וּמְחַסֶּה .

(4) נָזִיד בְּשָׂר בָּזוּל , לֹא יִטַּעַם לְחִיף , הוּא פָּגוּל .

(5) נָפֵל אֶל בּוֹד וַיֵּאבֵד הַדָּלִי , יִלְךָ גַם הַחֶבֶל אַחַר הַפְּלִי .

(6) נֵעַר רַךְ בְּיַלְדוּתוֹ יִפֵּר , אִם לְגִדּוּלוֹת נוֹצֵר וְהִתְמַכֵּר .

אות ס' .

(1) סוֹם הַבָּא בְּמַתְנָה לְהַקֵּר שְׁנָיו , אֵין בּוֹדֵקִין אֶת שְׁנָיו .

(2) סָגוּר הַיֵּטֵב דְּגַתִּיךָ , וְאַל תִּתְשֵׁד שְׁבֵן בֵּיתְךָ .

- (3) סִיר לְסִיר תֵּאמַר נְחֹשֶׁתֶךָ שְׁחֹרָה ,
וְהַמַּחֲבֵת תִּתְּבַקַּע מִצְּחֹק נוֹרָא ,
אִם גַּם הִיא מִהֶם לֹא מִהֹרָה .
- (4) סוֹם יַחִיד אַף יוֹמָא אֶרֶץ בְּנַעְלָיו ,
לֹא יִתְאַבֵּד וַיַּעֲדָה אֲבִיךָ רַגְלָיו .
- (5) סוֹם שֶׁקֶט וְהוֹלֵךְ אִטִּי , בְּעֵיטָה קָשָׁה יִבְעֵט .
- (6) מִכָּל הָאִישׁ אִם יַחְלוּץ נַעֲלִים , בְּמָרָם יֵרָאֵה טִי נַחְלִים .

אות ע'

- (1) עֲשִׂיר יִנְהִיג מְרַבְּבָתוֹ מֵהָר אֶל הָר ,
וְרֵשׁ יִתְעַה דְרָבּוֹ בְשִׁדָּה מִיִּשׁוּר וַיֵּאָחֵר .
- (2) עָלֵי עֲצִים וְאֵלִים , לֹא יָנוּעוּ לְשׂוֹא וּלְאֵלִילִים .
- (3) עַל הַכְּשֵׁל הַסּוֹם בְּרַגְלָיו , לֹא יִתְיוּזוּ רֵאשׁוֹ מֵעָלָיו .
- (4) עוֹשֶׂה מוֹבָה תִּמְצָאֶהוּ מוֹבָה , וְעוֹשֶׂה רָעָה תִּבּוֹאֶהוּ רָעָה .
- (5) עֲבוּד בְּנַעֲרִיךָ בְּתַקּוּנִים , וְאָכַל בֵּימֵי זְקֵנִים .
- (6) עֹשֵׁב מֵעַט עַל יַד נָהָר , יִפֹּל אֶת הַנֶּמֶר מִן הַהָר .
- (7) עוֹפּוֹת רַבִּים יַעֲוּפוּ וְאִין רָשָׁת פְּרוּשָׁה ,
וְאַחַד יַעֲוִיפָה וְנִלְכַּד בְּלֵי מְנוּסָה .
- (8) עֹשֶׂה אֶת הַבֶּשֶׂר , יִמְצָא אֶת הַיִּשָּׁר .
- (9) עֲשִׂיר יִתְקַשֵּׁט , וְעֵנִי יִתְפַּשֵּׁט .
- (10) עַד יִרְצֶה הָעֲשִׂיר בְּרָצוֹנוֹ , תִּצָּא רוּחַ הַדָּל בְּאוֹנוֹ .

- (11) עד יגיע הוֹן בְּרוֹן בְּמִבְקֶשְׁךָ, יִגִּיעַ גְּבֻרַיִל לְקַחַת נַפְשֶׁךָ.
- (12) עַל נַפְשֶׁךָ חֲמוּל, לְשׂוֹא אֶל תַּעֲמֹל.
- (13) עוֹשֶׂה שְׁלוֹם בְּחָרִישׁ, לֹא יִלְחַם בְּדָיִשׁ.
- (14) עֵין הַשׁוֹר וּמִמָּו, נֶזֶק לְשִׁדָּה מִחֶרְשֶׁתוֹ.
- (15) עֲבוּדַת אֵל, תוֹסִיף כַּח וְאֵל.
- (16) עֲרוֹת נְגָלוֹת יִתְפַּסּוּ וַיִּפְחוּ, וְהַמְּבִיטִים עֲלֵיהֶן לֹא יִשְׁכָּחוּ.
- (17) עוֹף הַתֶּקֶף בְּלִי מַשִּׁים לוֹ, לֹא יִמָּצֵא מְנוּחַ לְכַף רַגְלוֹ.
- (18) עוֹף הַתֶּקֶף בְּלִי מַשִּׁים בְּיַעַף, לֹא יִמָּצֵא לְנוּחַ עָלָיו עֲנָף.
- (19) עַל אֶבֶן מִתְנַלְלֶת בְּדוֹר, לֹא יִצְמַחוּ אֲזוּזִים לְדוֹר וָדוֹר.
- (20) עַל יְדֵי זָרֵי אֲנָשִׁים, צוּדָה לָךְ צִיד נְחָשִׁים.
- (21) עַל עֵין הַעֲשִׂיר יֵשׁ פְּסוֹת עֵינַיִם,
וְאִם נִפְתָּחוּ לוֹ לְשִׁמוֹעַ אֲזוּנִים?
- (22) עַל אֶבֶן נָעָה לֹא יַעֲלוּ עֵשָׂבִים,
וְלֹא יִשְׁחוּ אִם יִמְלֹאוּ הַקְּבִיִּים.
- (23) עֶבֶד מְמַנֶּה לִכְהֵן מִיִּשְׂרָאֵל בְּקֹא סְרִיקָא,
יִפִּיל בַּיִת אֱלֹהָיו בְּקוֹל צִעֲקָה,
וְיִשְׁפָּחָה תִירֵשׁ גְּבֻרָתָהּ, תִּפִּיל בַּיִת הַמְּרַחֵץ בְּמִזְרְקָהּ.
- (24) עַל שָׁחוֹת הַפֶּלֶב בְּמֵי שָׁחוּ, מִי הָיָה מְמַנֶּה לֹא יִטְמָאוּ.
- (25) עֵת עֵין הַמַּת תִּרְדַּד דְּמַעוֹת,
יָד הַבַּהֵן תִּפְרֹשׁ לָחֵם וּמַעוֹת.
- (26) עֲתִידוֹת יוֹם הַשְּׁשַׁי, יוֹדְעוּ מִיּוֹם חַמִּישִׁי.
- (27) עֶקֶר הַיּוֹפִי הַגְּבוֹת וְהַעֵינִים,
וְהַשָּׂאֵר אַךְ דְּבַר שְׁפָתַיִם.

(28) עַל מַעֲלוֹת הַסֶּלֶם תִּעֲלֶינָה: עַל הַתְּחִתּוֹנוֹת רֵאשׁוֹנָה,
וְעַל הָעֲלִיּוֹנוֹת אַחֲרוֹנָה.

אות פ'.

- (1) פֶּאֶר הָאָדָם מִלְבוּשָׁיו וּמִנְעָלָיו,
וּפֶאֶר הָעֵץ מִן פְּרָחָיו וּמִן עָלָיו.
- (2) פְּעָמִים רַבּוֹת יִהְיֶה אִישׁ לְפִי שְׂכָלוֹ,
וְאִם נִחְקָר עָלָיו יִמָּצֵא בְּחִיקוֹ עֵץ פֶּסֶלֹ.
- (3) פַּעַם שִׁיחַ פַּעַם מִנְגִּינָה,
בְּלִתִּי יִצְיֵאת רוּחַ לֹא יִהְיֶה גֵן עֵדֶנָה.
- (4) פְּעָמִים רַבּוֹת יִנָּלַד בֶּן רַע מִטּוֹבִים לְמַעַן תִּזְנֶה הָאָרֶץ,
וּבְכַנְיָם טוֹבִים יוֹחֵן אֲבִיוֹן, לְעַמּוּד בְּעֵדוֹ בְּפֶרֶץ.
- (5) פְּרִי עֵץ לֹא יִרְחַק מֵעֵץ שָׁלוֹ,
כִּי אִם יִפּוֹל יִשְׁכַּן תַּחַת צֵלוֹ.

אות צ'.

- (1) צְדִיק הוֹלֵךְ בְּצַדֵּק, יָבֵא בְּרִגְלָיו חֶדֶק.
- (2) צָפוֹר דְּרוֹר, לֹא תִדַּע כְּרוֹר.
- (3) צָפוֹר עֲצוּרָה בְּכָלוֹב, תָּמִיד עָצוֹב וְעָלוֹב.

אות ק'.

- 1) קנה אתה הבוכה לפיד יום.
אל התיאש, לך שמור יום פדיום.
- 2) קול הרנן הזלך, לא בפניו גם על המלך.
- 3) קנה את פבורך מן הבליעל, פן יחלהו במעלו מעל.
- 4) קנה כסף קנה זהב, ואל סיר הבשר הב הב.
- 5) קנין ותסף פסף, יהיה בכסף.
- 6) קרוב לאדם הנקרא בשם נעמן.
הוא שמר חנם הפלב הנאמן.
- 7) קנין ונדה הזונה, לא יספיק לקשוחה ומזונה.
- 8) קרן השור אליו, לא תכבד עליו.
- 9) קל הרעת, ישחק למרדעת, יעבד למס פנחת.
- 10) קונה דעת, ישנא מרדעת, ילך חפשי אין לו נחת.

אות ר'.

- 1) ראה! ילכו המים לנהריהם,
והחול ישאר קים אחריהם.
- 2) רק יתעלו מן הנפטר הרוחץ והיוצק מים,
והמת בין לגן עדן, בין לגיהנום פדיון שמים.
- 3) רשות מדרך לבוא, ומנהג ללכת בו.
- 4) ראה מעשה העולם וענינו, לא תוכל לאכול קנינו.

- (5) רֵאִיתָ חֲבֵרָתְךָ אֵינָנָה עֹזֵר כְּנִגְדְּךָ ,
 אֵינָנָה חֲרָפָה לְגִרְשָׁהּ מִנִּגְדְּךָ .
- (6) רֹאשׁ הַכֶּלֶב עָלַי שְׁלַחַן הַדֹּשָׁם ,
 אָמַר אֵינֶנִּי מִכִּיר מְקוֹמִי וַיִּתְנַלְגַּל מִשָּׁמַיִם .
- (7) בַּק יִהְיֶה אוֹהֵב וַיִּחֲיֶה , מֵאֵיזֶה פָּנִים שְׂיִהְיֶה בַק יִהְיֶה .
- (8) רְאוּ ! הָאֶפְרוּחַ יֵצֵא מִן הַבִּיצָה ,
 וְעַל הַהַלִּיכָה לְאִמּוֹ יִתֵּן עֶצֶה .
- 9 רִדְפָה אַחֲרֵי הַחֲרָפָה וַתַּעַט ,
 תִּשְׁאֵר נְעוּר וְרִיק גַּם מִהֶמְעַט .
- (10) רְאֵה עַל אִשָּׁה וְעַל הַלִּיכוֹת בֵּיתָהּ .
 וְעַל פִּיהֶן תִּשְׁפֹּט לְשִׂאת אֶת בִּתָּהּ .
- (11) רְאוּ ! הַחֲגִ' הָיָה יְסוּד עוֹלָם וְעַמּוּדוֹ ,
 וְהוּא כֵּת וְהָעוֹלָם עוֹדְנוֹ עוֹמֵד עַל עַמּוּדוֹ .

אות ש'.

- (1) שְׁמֹר אֶת הָעֵץ מִן הַגֶּרֶן שְׁלֵא יֵבַע בּוֹ ,
 וְאִם יֵבַע יִשְׁאֵר חוֹתְמוֹ בּוֹ וְנִנְע בּוֹ .
- (2) שְׁנֵי אֲהִים יָרִיבוּ , אֶת לְשׁוֹנָם יִדְרִיכוּ ,
 וּמֵה־לְזָרִים עֲלִימוּ לְשׁוֹן יִאֲרִיכוּ ?
- (3) שְׁלַח מוֹכְתֶךָ עַל פְּנֵי הַיָּמִים ,
 אִם לֹא יִדְעוּ הַדְּגָיִם יִדְעוּ הָעַמִּים .
- (4) שְׂאֲרֵית הַדִּישׁ לְנֹזְרִים , אֲשֶׁר עַל פְּתָחַיִם חוֹזְרִים .

- 5) שומר מקום מקדשו, יאכל את הקדשו.
- 6) שגנאת בצע בדת, היא חצי הדת.
- 7) שלח אצבע ולחרוץ משפט,
לא יקשה ויכבד, אף מעט קט.
- 8) שני מדלגים יחד, לא ידלגו על חבל אחד.
- 9) שלם כסף לחפשה, אחר התעורר לנפשה.
- 10) שבט המוסר, מגן עין נמסר.
- 11) שן סוס הנתן במתנה, לא תחקר פל-עדנא.
- 12) שכן ילמד משכן, להשכים בבקר כמו כן.
- 13) שקר וכזב פצעי הדבור הם,
אף אם נרפאו ישאר רשומיהם.
- 14) שלט צדק, יחזיק כל בדיק.
- 15) שוט לסוס הולך וחרוץ, למען ימהר עוד לרוץ.

אות ת'.

- 1) תהי זפת שחורה, רק תהי חנם מזורה.
- 2) תשלים עם הישר ועשה פשר, עד עברך מעל הגשר.
- 3) תחת היות אוהבה בלי עזר, יהי לה שגא חכם בגזר.
- 4) תקצר מזה שתזרע, אם טוב טוב, ואם רע רע.
- 5) תאהב אל האוהב, ואל לא אוהב, לא תסחב.
- 6) תחלה תת נפש, אחרי כן הנפש.

- (7) תִּשְׁמַט מִשָּׂאת יָדֶךָ לְעֵיט צְבוּעַ ,
הַשָּׂמֶר מְלוֹוֹת מִכְּנֹז אֶה לְשָׁבוּעַ .
- (8) תִּמְיֵד יוֹלִיכוּ אֶת הַפֶּד לְמִים בְּצִנּוּעַ ,
וּבִיּוֹם אֶחָד יִשְׁכַּר פֶּד עַל מִבּוּעַ .
- (9) תִּלְוֹנֹתַי תִּהְיֶינָה עָלֶיךָ ,
אַהֲרֵי כֵן בִּי אֲדוּנִי וְלֹא אֶמְעַל לָךְ .
- (10) תִּרְנָנּוּל שֶׁל הַשֶּׁכֶן בְּמַעֲוֹנוּ ,
יִרְאֶה בְּעֵינָי שִׁכְנוּ , כְּאִלּוּ אֲוֹ בְּעֵינָיו .
- (11) תִּבְשִׂיל חֵם וּמִים קָרִים הֵם חֲרָבֵן הַשָּׁנִים ,
וְנִשְׁוֹאֵי נַעֲרָה לְזִקֵן לְחֲרָבֵן בֵּית הַשָּׁנִים .
- (12) תִּכְלִית הַסְּבָלָנוֹת מוֹבָה , יוֹתֵר מִדְּהֶבֶא .
- (13) תִּכְלִית דְּבַר וְאַהֲרִיתוֹ , מוֹבָה מִרֵּאשִׁיתוֹ .

המו המאמרים , וסימן למספרים :

ואלה משלי עם זו .

